

Bartoněk, Antonín

Mykénština a arkado-kyperština

In: Bartoněk, Antonín. *Chrétomatie starořeckých nářečních nápisů*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2011, pp. [51]-84

ISBN 9788021056787

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/124496>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

3. Mykénština a arkado-kyperština

Stará řečtina, jejíž existenci lze v současném Řecku předpokládat od konce 3. tis. př. Kr., se začala někdy během 1. pol. 2. tisíciletí př. Kr. členit jednak v inovační dialekty jižní a východní, tj. v nářečí a) „staroachajská“, přesněji v mykénštinu (v 2. tis. př. Kr.) a v arkado-kyperštinu (v 1. tis. př. Kr.), b) iónsko-attická – s výraznou asibilační změnou *pheronti* > *pheronsi* v 3. os. plur. prez. akt. („nesou“) – proti konzervativnějším dialektům severním, příp. západním, tj. proti nářečím c) aiolským a d) západořeckým (neboli dórským /v širším smyslu toho slova/) s archaickým *pheronti*.

3.1. Mykénština

Jde o jediný starořecký dialekt, doložený již v 2. tis. př. Kr.; jeho nálezové spektrum, jak bylo již řečeno na str. 9, zahrnuje asi 6000 hliněných tabulek a keramických úlomků, většinou velmi fragmentárních. Tyto nálezy pocházejí z 19 lokalit jak na Krétě (asi 4200 dokladů, odkrytých zvl. v Knóssu /4150/), tak na pevnině evropského Řecka (hlavně v argolských Mykénách /100/ a Tírynthu /70/, v mesénském Pylu /1100/ a v boiótských Thébách /520/ aj.), vesměs ze 14.–13. stol. př. Kr. Nápisy jsou psány slabičným tzv. lineárním písmem typu B o cca 90 slabičných znacích (+ cca 150 dalších „ideogramech“ /piktogramech/). Poměrně spolehlivě je identifikováno asi 3400 slov, z toho kolem 2500 vlastních jmen (osobních i místních) a přes 900 obecných výrazů všech slovních druhů (s dobře zřetelnými stopami deklinací a konjugací řeckého typu).

Dialekt bývá řazen k staroachajské čili arkado-kyperské skupině řeckých dialektů, která se ještě v době předmykénské, tj. někdy kolem poloviny 2. tis. př. Kr., oddělila od konzervativní západní, resp. severní řečtiny (reprezentované později tzv. dialekty dórskými a – podle dnes převládajícího názoru – i tzv. nářečími aiolskými). Mezi mykénštinou ostrovní (krétskou) a kontinentální neexistují dostatečně výrazné rozdíly.

Hlavní nářeční rysy mykénštiny

A. Ve fonetické oblasti

1. Dlouhé *ā* je ještě zachováno: a-ta-na *Athānā* = att. Ἀθήνη, Ἀθηνᾶ, da-mo *dāmos* = att. δῆμος „obec“ (ještě ne „lid“) – jde tedy o archaismus;
2. rovněž vokalické stahování zůstává ještě neuzavřeno: do-e-ro *do(h)elos* = att. δοῦλος „služebník“ (lépe než „otrok“) – opět archaismus;
3. tendence k úžení *e* > *i* (srov. di-pa = att. δέπας nebo a-ti-mi-te *Artimitei* = att. Ἀρτέμιδι aj.) a zřejmě i *o* > *u* (podobně jako v arkado-kyperštině);
4. stažení vokálů není ještě provedeno: do-e-ra *doelā* = att. δούλη „služka“, e-e-si *eensi* = att. εἰσι (3. os. pl.) „jsou“, e-ke-e *ekheen* (inf.) = att. ἔχειν „mít“;

5. přechodové souhlásky *j*, *w* mezi vokály *i*, *u* a následujícím vokálem se často vyjadřují i v písmě, podobně jako někdy v kyperštině a pamfýlštině: *i-je-re-u/i-e-re-u hi(j)ereus* = att. ἱερεύς „kněz“, *a-re-ku-tu-ru-wo Alektru-(w)ōn* = att. ἀλεκτρούων „kohout“;
6. souhláskové skupiny *rs*, *sr*, *ls*, *sl*, *ns*, *sn*, *ms*, *sm*, *ln*, *rj*, *lj*, *mj*, *nj* byly zřejmě již zjednodušeny za současného náhradního dloužení předchozího vokálu: *a-ke-re agērei* = att. ἀγείρει „sbírá“ – jak tomu bylo v klasické době hlavně v neaiolských dialektech – anebo snad změněny v geminátu: *a-ke-ra₂-te agerrantes?* „sebravše“ – jak tomu bylo tehdy v thessalštině a lesbičtině (srov. naopak att. ἀγείραντες, lak. ἀγήραντες);
7. slabikotvorné souhlásky *m*, *n* se většinou měnily v *o*, příp. *a*, kdežto slabikotvorné *r* se změnilo v *or/ro*: *e-ne-wo- ennewo-* < *ennewn = att. ἐννέα „devět“; *pe-mo/pe-ma spermo/sperma* < *mn = att. σπέρμα „semeno“; *to-pe-za torpedza* < *tr-pedjə = att. τράπεζα „stůl“ – s paralelami v arkado-kyperské oblasti;
8. slovo ἱερός „posvátný“ se v mykénštině objevuje ve stejné podobě jako v arkado-kyperštině a íónsko-attičtině: srov. myk. *i-je-ro hieros* „posvátný“ (adj.) nebo *hieron* (subst. „svatyně“) = att. ἱερός, ἱερόν – na rozdíl od dórského ἰαρός a lesbického ἰρος;
9. souhláska *w* je v mykénštině zachována ve všech pozicích: *wa-na-ka wanaks* = att. ἄναξ „pán, vládce“, *e-ra-wo, e-ra₃-wo elaiwon* = att. ἔλαιον „olej“, *ko-wo korwos* = att. κόρος, íón. κοῦρος „mladík“, *ke-se-nu-wo xenwos* = att. ξένος, íón. ξείνος „cizinec“ – je to opět archaismus;
10. rovněž labioveláry zůstaly ještě v podstatě zachovány: *-qe -k^we* = att. τε „a“, *a-pi-qo-ro amphik^woloi* (nom. pl.) = att. ἀμφίπολος „služka“, *qe-to-ro -k^wetro-* = att. τέτρα- „čtyř-“, výjimku tvoří *qo-u-ko-ro g^wou-kolos* (s disimilací) < **-k^wolos* = att. βουκόλος „pastýř skotu“; v alfabeticke řečtině jsou labioveláry nahrazeny zčásti labiálami, zčásti dentálami nebo velárami – i to je důležitá inovace;
11. koncovky 3. os. sg./pl. *-(n)ti* (stejně jako nominální sufixy *-ti-* a *-t(h)io-*) se asibilovaly v koncovky *-(v)σι, -σις, -σιος*: *pa-si phāsi* „říká“ = att. φησὶ; *e-ko-si ekhonsi* = ark. ἔχονσι, att. ἔχουσι „mají“; *a-pu-do-si apudosis* = att. ἀπόδοσις „odvod, daň“; *ko-ri-si-jo Korinsios* „korintský“ (ale v alfabeticke řečtině je jen neasibilované Κορίνθιος!); inovační slovesná koncovka *-(v)σι* je v klasické řečtině doložena v arkado-kyperské, íónsko-attické a lesbické oblasti;
12. v mykénštině se projevuje tendence k palatalizační redukci typu *su-za sūtsai* < **-kjai* (nom. pl., srov. íón.-att. συκέαι „fíkovníky“) – s určitou paralelitou v lesbičtině.

B. V oblasti morfologické

1. Gen. sg. 2. deklinace má v mykénštině koncovku -o-jo -*ojjo*: te-o-jo *the(h)ojjo* = att. θεοῦ „boha“ (řidčeji pouhé -o -*ō*); srov. alfabetické -οιο u Homéra a v thessalštině;
2. v dat. sg. 3. deklinace převažuje v mykénštině původní dativní přípona -*ei* (např. ka-ke-we *khalkēwei* „kovářovi“) na rozdíl od původně lokativního -*i* -*i* (např. variantní ka-ke-wi *khalkēwi*); toto -*i* se stalo v alfabetické řečtině výlučnou příponou dativu sg. u 3. deklinace (srov. ποιμένι), přičemž v mykénštině bylo pouhé -*i* převažující příponou dativu singuláru hlavně u *s*-kmenů (srov. např. we-te-i-we-te-i *wete(h)i wete(h)i* „rok co rok“ = att. ἔτει jako dat. sg. od ἔτος < *φετος; zvláště v Pylu a Mykénách se však přípona -*i* příležitostně objevuje i u jiných kmenů);
3. v dativu sg. máme od theonyma Ζεύς tvar Di-we *Diwei* = att. Δί „Diovi“; srov. však i v klasické alfabetické řečtině osobní jméno Διφείφιλος = att. Δίφιλος „Diovi milý“ (s podržením starého dativního -*ei*); naproti tomu božské jméno Ποσειδῶν má v mykénštině dativ Po-se-da-o-ne *Poseidāonei* i Po-se-da-o-ni *Poseidāoni* = att. Ποσειδῶνι;
4. mykénské tvary na -*pi* -*phi* (srov. po-pi *pop-phi* < *pod-phi od πούς/πῶς „noha“) jsou ještě autentické archaické instrumentály plurálu (srov. a-ni-ja-pi (*h*)*ānijāphi* /instr. pl. od *hāniai* = att. ἡνίαυ/ „s otěžemi“); naproti tomu homérské formy na -φι plnily i různé jiné pádové funkce;
5. dat. sg. e-me po-de (*h*)*emei podei* (< *sēmei = att. ἐνί, od *sēms > att. εἷς „jeden“) je rovněž archaická forma, doložená jen v mykénštině;
6. přípona 3. osoby sg./pl. med. má v mykénštině podobu -to -(*n*)*toi*: e-u-ke-to *eukheto*, srov. att. εὐχεται („prohlašuje“, ještě ne „modlí se“!); jde o původní příponu 3. osoby sg./pl. med. -(*v*)*toi*, která je v alfabetické řečtině doložena jen v arkado-kyperštině; v ostatních dialektech se užívalo již pouze inovované přípony -(*v*)*ται*;
7. participium prez. akt. vykazuje příležitostně starobylý nulový stupeň v sufixu: a-pe-a-sa *ap-e(h)as(s)ai* < *esnt-jai (viz naproti tomu att. ἀπουσαι „nepřítomné“ (nom. pl. fem.) – srov. mykénštině podobnou tendenci ještě i v arkadštině (viz ark. ἔασσα „jsoucí“); zpravidla se však i v mykénských participiích prez. používalo již plného stupně, např. i-jo-te *iontes* „jdoucí, jedoucí“ (mask. pl.) = att. ἰόντες;
8. mykénské zakončení thematického infinitivu prez. akt. je -e-e -*e(h)en* < *esen: e-ke-e *ekhe(h)en* = att. ἔχειν „mít“ – s paralelami v iónsko-attičtině, lesbičtině a některých jiných dialektech řeckého severozápadu (na rozdíl od -εν ve většině dórských nářečí, ale i tam se porůznu objevuje -εν nebo -ην);
9. mykénská patronymika obsahují sufix (-)e-i-jo -*ejjo*-, jak je tomu v aiolštině: e-te-wo-ke-re-we-i-jo *Etewoklewe(h)ios*, srov. att. Ἐτεοκλῆς (příp. attická patronymika na -ίδης, -ιάδης, zpravidla však nikoli na -*ejjo*-).

C. Některé další zvláštnosti

1. Zmíněné theonymum po-se-da-o *Poseidā(h)ōn* odpovídá iónsko-attickým tvarům Ποσειδέων, Ποσειδῶν;
2. mykénská předložka a-pu *apu* = att. ἀπό, odpovídá tvaru ἀπύ, doloženému v arkado-kyperštině a aiolštině, a pojí se i v mykénštině s dativem;
3. jiné předložky: viz především mykénské ku-su *ksun* = att. ξύν „s“; pe-da *peda* (vedle me-ta *meta* = att. μετά) = aiol. πεδά; po-se *pos* = ark. πός, att. πός; pa-ro + dat. = att. παρά.

Pozn.: Základní bibliografii k rozluštění mykénštiny, mykénské gramaticy a k textům lineárního písma B viz na str. 10. – Pokud jde o mykénské nářeční zvláštnosti, srov. hlavně A. Scherer 1959: 314–361, A. Bartoněk 1972: 327–345, R. Schmitt 1977: 111–133, E. Risch. 1979: 91–111, a v poslední době zvláště M. Morani 1999: 91–115.

NÁPISNÉ DOKLADY

32. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Pylos
Popis: tabulka PY Ta 641 s ideogramy trojnožek a váz (3 ř.)
Bibliografie: ^[1]Bartoněk 2007, 40; Egea 58; Bottin 21

Položka č. 6:

DI-PA-E	ME-ZO-E	TI-RI-O-WE-E
δίπαε (duál)	μέζοε	τριώφεε
dvě nádoby	větší	trojuché

Položka č. 7:

DI-PA	ME-WI-JO	QE-TO-RO-WE
δίπαζ	μέφιζ	κ ^w ετρωφεζ
nádoba	menší	čtyřuchá

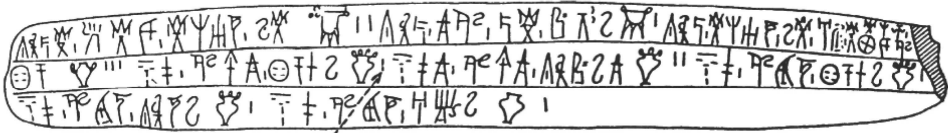
Položka č. 8:

DI-PA	ME-WI-JO	TI-RI-JO-WE
δίπαζ	μέφιζ	τριῶφεζ
nádoba	menší	trojuchá

Položka č. 9:

DI-PA	ME-WI-JO	A-NO-WE
δίπαζ	μέφιζ	ἀνωφεζ
nádoba	menší	bezuchá

Pozn.: Ve třech řádcích této tabulky se nachází celkem 9 inventárních položek. Téměř všechny položky jsou ukončeny nějakým ideogramem, jehož piktografické rysy nebo aspoň doprovodné číslice odpovídají údajům v předchozím slabičném textu.

Inv. č. 6

PY Ta 641

č. 6

DI-PA-E ME-ZO-E TI-RI-O-WE-E

δίπας μέζος τριώφες

č. 8

DI-PA ME-WI-JO TI-RI-JO-WE

δίπας μέλιος τριώφες

č. 7

DI-PA ME-WI-JO QE-TO-RO-WE

δίπας μέλιος κῶστροῦφες

č. 9

DI-PA ME-WI-JO A-NO-WE

δίπας μέλιος ἀνώφες

Obr. 17. Pylská tabulka Ta 641 s trojnožkami a nádobami (Pylos, cca 1200 př. Kr.).

33. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Pylos*Popis:* záznam PY Tn 316 o obětních darech; snad poslední tabulka z Pylu před pádem paláce (1–16 ř.)*Bibliografie:* Bartoněk 2007, 41

Přední strana:

- .0 *vacat*
 .1 i-je-to-qe po-si-da-i-jo a-ke-qe wa-tu
 pu-ro .2 do-ra-qe pe-re po-re-na-qe a-ke
 .3 *AURum* *213^{VAS} 1 *MULier* 2 qo-wi-ja ṅa-[.] ko-ma-we-te-ja
 :
 .8 i-je-to-qe di-u-jo do-ra-qe pe-re po-re-na-qe a-ke
 pu-ro .9 di-we *AURum* *213^{VAS} 1 *VIR* 1 e-ra *AUR* *213^{VAS} 1 *MULier* 1
 .10 di-ri-mi-jo di-wo i-je-we *AURum* *213^{VAS} 1 [?]
 .11–.16 *vacant*
- .1 ietoi? k^we Posidā(h)ion agei k^we wastu
 Pulōi: .2 dōra k^we pherei phorēnas? k^we agei
 .3 *AURum* *213^{VAS} 1 *MULier* 2 Q...? n...? Komāwentejjāi?
 :
 .8 ietoi? k^we Diwjon dōra k^we pherei phorēnas? k^we agei
 Pulōi: .9 Diwei *AURum* *213^{VAS} 1 *VIR* 1 (H)ērāi *AUR* *213^{VAS} 1 *MULier* 1
 .10 Drimiōi? Diwos (h)īewei? *213^{VAS} 1 [?]
 .11–.16 *vacant*

- V Pylu: .1 A provádí oběti (?) ve svatyni Poseidónově a přivádí do města
 .2 a přináší dary a přivádí obětníky (nebo „lidské oběti“?):
 .3 ZLATOU MISKU 1, ŽENY 2, Q... n... K...
 :
 .8 a provádí oběti (?) ve svatyni Diově a přináší dary a přivádí
 obětníky (nebo „lidské oběti“?)
 .9 Diovu ZLATOU MISKU 1, MUŽE 1, Héře ZLATOU MISKU 1,
 ŽENU 1,
 .10 bohu jménem di-ri-mi-jo, synu (?) Diovu, ZLATOU MISKU 1,
 .11–.16 *vacant*

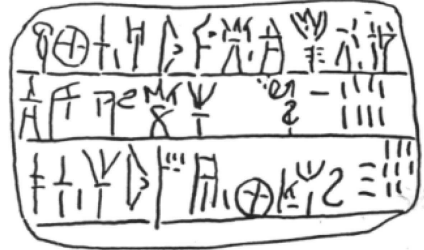
Obr. 18. Zadní strana (rub) tabulky Tn 316 (Pylos, cca 1200 př. Kr.).

Pozn.: Líc tabulky tu není přímo zobrazen, pouze transliterován do latinky a přeložen do češtiny; nacházejí se na něm údaje o obětování kultovních předmětů (a snad i lidí) různým bohům. Na zadní straně tabulky pak pokračují v řádcích .2–.6 podobné záznamy, avšak v několika dalších předznačených řádcích už není text doveden do konce. Jde pravděpodobně o poslední zápis na tabulce z Pylu těsně před koncem existence paláce, snad za nepřátelského vpádu. Interpretace výrazu *phorēnas* (ak. pl.) v řádcích 2. a 8. na přední straně tabulky jako „lidské oběti“ není však zcela jistá.

34. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Pylos*Popis:* tabulka PY Gn 1184 o odevzdání oleje Eumédovi (4 ř.)*Bibliografie:* Bartoněk 2007, 23; ⁶³Bartoněk 2009, tab. 23

- .1 ko-ka-ro a-pe-do-ke e-ra₃-wo to-so
- .2 e-u-me-de-i *OLEum* + *WE* 18
- .3 pa-ro i-pe-se-wa ka-ra-re-we 38
- .4 *vacat*

- .1 Kōkalos ape(s)dōke elaiwon tos(s)on
- .2 E(h)umēde(h)i *OLEum* + *WE* 18
- .3 paro I-pe-se-wāi khlārēwes 38
- .4 *vacat*

Obr. 19. Pylská tabulka Gn 1184 o Eumédovi obsahuje v prvních dvou řádcích jasné, syntakticky úplně sdělení (i s určitým slovesem) o dodávce oleje.

- .1 Kókalos dodal tolik „čistého“ (?) oleje
- .2 Eumédovi: olej 18 jednotek
- .3 u/od (osoby) I. (připraveno) 38 nádob oleje
- .4 *vacat*

35. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Pylos*Popis:* záznam PY Ab 553 o lázeňských ženách a přidělu potravin (2 ř.)*Bibliografie:* Bartoněk 2007, 02

Obr. 20. Pylský záznam o distribuci zrna a fíků.

pu-ro re-wo-to-ro-ko-wo *MULier* 37 ko-wa 13 ko-wo 15 *GRANum* 11 T 1 *FICus*
11 T 1 *TA DA*

Pulos (*nebo* Pulōi /*dat.-lok.*/): lewotrokhowoi 37, korwai 13, korwoi 15, *GRANum*
11 T 1, *FICus* 11 T 1, *TA, DA*

Pylos (*nebo* v Pylu), lázeňské (ženy) 37, dívky 13, chlapi 15; 11,1 měrných
jednotek zrna, 11,1 měrných jednotek fíků, (jeden) dozorce, (jedna) dozorkyně.

Jaz.: re-wo-to-ro-ko-wo *lewotrokhowoi*, srov. Hom. Od. 20, 297 λοετροχόω (dat. sg.) „la-
zebník, lazebnice“ (metateze ve srovnání s mykénštinou).

36. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Pylos
Popis: záznam PY Aa 783 o lázeňských ženách a přidělu potravin (1 ř.)
Bibliografie: Bartoněk 2007, 03

re-wo-to-ro-ko-wo *MULier* 38 ko-wa 13 ko-wo 15, *DA* 1 *TA* 1

lewotrokhwoi 38, korwai 13, korwoi 15, *DA* 1 *TA* 1

lázeňské 38, dívky 13, chlapci 15, (jeden) dozorce, (jedna) dozorkyně.

Pozn.: Tato tabulka tvoří paralelu k tabulce PY Ab 553 (viz výše 35. MYC), avšak bez údaje o distribuci zrna a fíků. Údaje na obou tabulkách (PY Ab 553 a Aa 783) si navzájem odpovídají; jediný rozdíl: na tab. PY 553 je řeč pouze o 37, místo o 38 ženách! Pro osoby uvedené na tab. PY Aa 783 platil zřejmě následující distribuční klíč:

Jedna žena (*MULier*): obdrží na měsíc 2 T zrna ($1 T = 0,1 \text{ GRAnum}$, tj. asi 9,6 litrů zrna) $\times 38 = 76 T$
 jedna dívka (ko-wa), jeden chlapec (ko-wo): po $1 T \times 28 = 28 T$
 jeden *DA* (dozorce): po $5 T \times 1 = 5 T$
 jedna *TA* (dozorkyně): po $2 T \times 1 = 2 T$
 Všechny osoby dohromady obdrží 111 T (tj. 11,1 měrných jednotek zrna).

37. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Pylos
Popis: záznam PY Eb 846 o pozemkovém vlastnictví (2 ř.)
Bibliografie: Bartoněk 2007, 17

- .1 a₃-ti-jo-qo e-ke-qe o-na-to ke-ke-me-na ko-to-na
 .2 pa-ro da-mo ko-to-no-o-ko / to-so-de pe-mo *GRAnum* 1 T 4 V 3

Aithiok^ws ekhei k^we kekeimenās ktoinās paro dāmōi ktoino(h)okhos tos(s)onde spermo:...

Aithiok^ws drží jako ktoinookhos půdu z občinového pozemkového vlastnictví od občiny, tolik zrna: ...

38. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Pylos
Popis: záznam PY Ep 704 o rozporu v pozemkovém vlastnictví (2 ř.)
Bibliografie: ⁶³Bartoněk 2007, p. 248/7; Egea 60

- .1 e-ri-ta i-je-re-ja te-o-jo e-ke e-u-ke-to-qe e-to-ni-jo e-ke-e te-o /
 .2 da-mo-de-mi pa-si ko-to-na-o ke-ke-me-na-o o-na-to e-ke-e
 .1 Eritha(?), (h)iereia the(h)oiō, ekhei eukhetoi k^we e-to-ni-jo ekhe(h)en
 (vazba *nom.* + *inf.*) the(h)ō?,
 .2 dāmos de min phāsi ktoinā(h)ōn keke(i)menā(h)ōn onāton ekhe(h)en
 (vazba *akuz.* + *inf.*)

E., kněžka božstva, vlastní a prohlašuje (o sobě), že vlastní pozemek od božstva, obec však tvrdí, že ona (tj. E.) jej má v nájmu z obecního (majetku).

Pozn.: Záznam z Pyly o rozdílném hodnocení pozemkového vlastnictví z hlediska vlastníka (kněžky Erithy) proti názoru obcí (dému). Jedná se o nejstarší doklad dvojí starořecké infinitivní konstrukce vedle sebe (nominativ, resp. akuzativ s infinitivem).

39. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Pylos

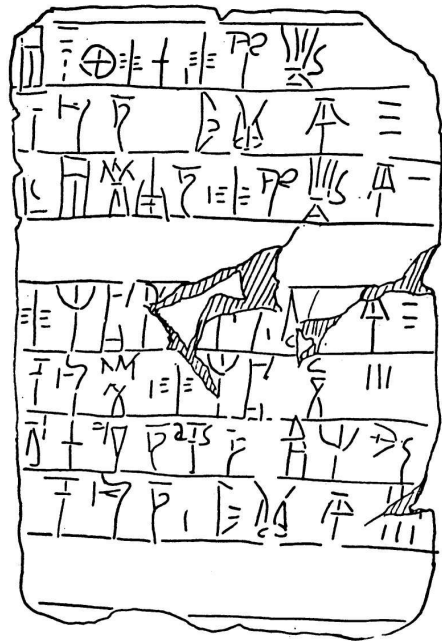
Popis: záznam PY Er 312 o odstupuování pozemkového vlastnictví podle funkce vlastníka (9 ř.)

Bibliografie: ^[1]Bartoněk 2007, 19; Egea 59

- .1 wa-na-ka-te-ro te-me-no
- .2 to-so-jo pe-ma GRAnum 30
- .3 ra-wa-ke-si-jo te-me-no GRAnum 10
- .4 *vacat*
- .5 te-re-ta-o to-so pe-ma GRAnum 30
- .6 to-so-de te-re-ta VIR 3
- .7 wo-ro-ki-jo-ne-jo e-re-mo
- .8 to-so-jo pe-ma GRAnum 6
- .9 *vacat*

- .1 wanakteron temenos
- .2 tos(s)(oj)jon? sperma GRAnum 30
- .3 lāwāgesion temenos GRAnum 10
- .4 *vacat*
- .5 telestā(h)ōn tos(s)on sperma GRAnum 30
- .6 tos(s)oide telestai VIR 3
- .7 wo-ro-ki-jo-nej(j)ōn (?) erēmon
- .8 tos(s)(oj)jon? sperma GRAnum 6
- .9 *vacat*

- 1 temenos (úděl) wanakta (vladaře)
- 2 tolik zrna: zrno 30 (jako výtěžek?)
- 3 temenos lāwagety (vojenského velitele): zrno 10
- 4 *vacat*
- 5 telestům náleží tolik zrna: zrno 30
- 6 tolik je telestů (údělných funkcionářů): muži 3
- 7 neobdělaná půda kultovního společenství (?)
- 8 tolik zrna: zrno 6
- 9 *vacat*

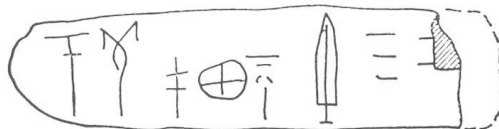
Obr. 21. Pylská tabulka Er 312 s údaji o pozemkovém vlastnictví wanakta, lāwagety a telestů.

Pozn.: Jde o shrnující tabulku s členěním pozemkového vlastnictví a s jeho odstupňováním podle funkce vlastníka; viz připojené údaje o množství zrna (1×30 ; 1×10 ; 3×10 ; 1×6). – Výraz *to-so-jo* je spíše varianta nominativu *to-so* než syntakticky málo srozumitelný gen. sg. *tos(s)ojjo*.

40. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Knóssos

Popis: záznam KN Ra 1540 o výzbroji (1 ř.)

Bibliografie: Bartoněk 2007, 35

Obr. 22. Knósská tabulka s dýkami.

to-sa pa-ka-na *PUGIO* 50

tos(s)a phasgana *PUGIO* 50

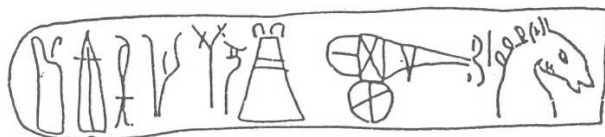
Tak mnoho dýk: 50 DÝK.

Pozn.: U Homéra se však slovo φάσγανov překládá jako „meč“.

41. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Knóssos

Popis: tabulka KN Sc 230 s válečným vybavením (1 ř.)

Bibliografie: Bartoněk 2007, 39

Obr. 23. Knósská tabulka s válečnou výstrojí.

o-pi-ri-mi-ni-jo *ARMA BIGAE* 1 *EQU*us

Opilimnios...

(osoba) O.: *HRUDNÍ PANCÍŘ, VŮZ S KOLY 1, PÁR KONÍ??*

Pozn.: Podle J. Chadwicka 1976, 169 se asi jedná o „vzorovou“ kaligrafickou tabulku z archívu knósské školy pro palácové písaře. První slovo tabulky (vlastní jméno osoby) odpovídá alfabertickému Ἐπιλιμνιος jakožto příjímí Poseidónovu.

42. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Knóssos
Popis: tabulka KN V 52 se jmény božstev v dat. sg. (2 ř.)
Bibliografie: Bartoněk 2007, 45

Obr. 24. Knósská tabulka se jmény božstev.

- .1 a-ta-na-po-ti-ni-ja 1 u[
 .2 e-nu-wa-ri-jo 1 pa-ja-wo-ne 1 po-se-da[-o-ne
- .1 Athānāi Potniāi (*nebo* Athānās Potniāi) 1 u[
 .2 Enualioi 1 Pajjāwonei 1 Poseidā(h)ōnei
- .1 Paní Atháně (*nebo* paní obce /s názvem/ Atháná) 1, ? [
 .2 (*bohu*) Enualiovi (*jde o* pozdější příjmení Areovo) 1, (*bohu*) Pajjāwónovi (*pozdější příjmení* Apollónovo) 1, (*bohu*) Poseidá(h)ónovi 1.

Pozn.: Jde o dedikační záznam se jmény pěti božstev v dat. sg.; páté božstvo se skrývá pod jménem *e-ri-nu-we Erīn(n)uwei* „(*bohyni*) *Erinýs*“, které se nachází na spodní hraně tabulky.

43. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Théby
Popis: TH Fq 126, obětní dar Matce Zemi (4 ř.)
Bibliografie: Bartoněk 2007, 50

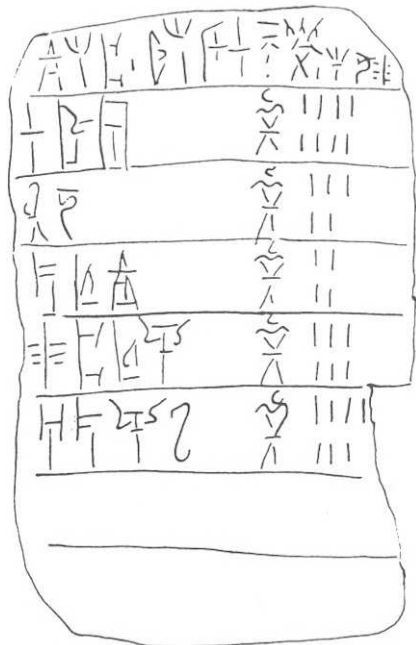
- .1a Z 1[
 .1 o-te tu-wo-te-to ma-ka HORDeum T 1 V[
 .2 o-po-re-i V 1 Z 2 ko-wa Z[
 .3 ko-ru [[ko-ru-we]] Z 2 ke-re-na-i V[
 .4
- .1 (h)ote thu(w)os theto Mā(trei) Gā(i) JEČMENT 1 V[
 .2 (Diwei) Opōre(h)i V 1 Z 2 Korwāi Z[
 .3 Khorwei? (*nebo* khoru(i)?) Z 2 gerenā(h)i? V[
 .4

- .1 Když byla vykonána zápalná oběť, (byl věnován) JEČMEN Matce Zemi?...,
- .2 Diovi zvanému Opórés..., bohyni Korwá...,
- .3 bohyni Khorus??..., (zvířecím bohům) Jeřábům?...
- .4

Pozn.: Jde o obětní dar ječmene, věnovaný v den zápalné oběti božstvům: Matce Zemi?, Diovi zvanému Opórés, bohyním Korwá a Khorus? (dativ [[ko-ru-we]] byl vyškrabán a překvapivě přepsán jako ko-ru!), jakož i „zvířecím božstvům“ zvaným Gerēnoi/Gerēnai/ Gerēnes? „Jeřábi“.

44. MYC *Datace a lokalita:* cca 1200 př. Kr., Pylos
Popis: tabulka PY An 12 s veslaři (6 ř.)
Bibliografie: Bartoněk 2007, 07

- .1 e-re-ta pe-re-u-ro-na-de / i-jo-te
  - .2 ro-o-wa VIR 8
  - .3 ri-jo VIR 5
  - .4 po-ra-pi VIR 4
  - .5 te-ta-ra-ne VIR 6
  - .6 a-po-ne-we VIR 7
-
- .1 eretai Pleurōnade / iontes:
  - .2 R(h)o(h)owāi? /dat.-lok. sg./ VIR 8
(nebo R(h)o(h)owā? /abl./)
  - .3 R(h)iōi? (dat.-lok. sg.) VIR 5
(nebo R(h)iō? /abl./)
  - .4 Phorāphi? (instr.-abl. pl.?) VIR 4
  - .5 T-ei? (dat.-lok. sg.) VIR 6
  - .6 A-ei? (dat.-lok. sg.) VIR 7

Obr. 25. Pylská tabulka s veslaři.

Veslaři, kteří mají jít (= plout) do Pleurónu: 8 z osady *Ro-o-wa*, 5 z osady *Ri-jo* (*R(h)ion*), 4 z osady *Po-ra* (= Φαράι?), 6 z osady *Te-ta-ra*, 7 z osady *A-po-ne-u* (dat.-lok., příp. instr.-abl.).

Pozn.: Seznam 30 veslařů, kteří mají být vysláni k ochraně pobřeží.

3.2. Arkado-kyperština a pamfýlština

Arkado-kyperština je pokračováním staré achajštiny, starobylého řeckého dialektu, jehož prastarou podobu hlavně z Argolidy, Messénie, Boiótie a z ostrova Kréty máme v druhé polovině 2. tis. př. Kr. doloženu pod názvem mykénština.

Po pádu mykénské civilizace vyústila tato mykénská achajština na jedné straně v Arkadii, tj. v oblasti centrálního Peloponnésu, ve svéráznou *arkadštinu* (a zároveň po sobě zanechala výrazné substrátové pozůstatky i v některých sousedních krajinách, teprve nedávno nově osídlených řeckými příchozími dórského kmene, přicházejícími sem v závěrečných stoletích 2. tis. př. Kr. postupně ze severu /zvláště v Lakónii a na ostrově Krétě/), zatímco se naopak jiné skupiny staršího achajského obyvatelstva již od 12. stol. př. Kr. stěhovaly, hlavně z Attiky a Peloponnésu, přes egejské ostrovy na západní pobřeží Malé Asie, ba i dále až na vzdálený ostrov Kypr, příp. na přilehlé jižní maloasijské pobřeží do Pamfýlie a Kilikie.

3.2.1. Arkado-kyperština

A. Rysy obecně arkado-kyperské, resp. pamfýlské (většinou s ojedinělými, jasně vymezenými přesahy)

1. Úžení $\varepsilon > \iota$ (hlavně před předními vokály, ale v kyperštině zčásti i před zadními samohláskami α , o /např. v Idalii *ti-o-ne* $\Theta\iota\acute{o}\nu$ = att. $\Theta\epsilon\acute{o}\nu$ /, zvl. však v předložce $\acute{\epsilon}\nu > \iota\nu$ /viz níže A 7/); srov. dále úžení $\epsilon\iota > \bar{\iota}$ (ark. $\Pi\omicron\lambda\upsilon\kappa\rho\acute{\epsilon}\tau\iota$ /dat. sg./), $o > u$: $\acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron > \acute{\alpha}\lambda\lambda\upsilon$ /viz níže A 2abc/, $\alpha > \varepsilon$ (ark. $-\kappa\rho\acute{\epsilon}\tau\epsilon\varsigma$ i kyp. $-ke-re-te-se$ $-\kappa\rho\acute{\epsilon}\tau\epsilon\varsigma$ = att. $-\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\eta\varsigma$), $\alpha > o$ /viz níže B 1/; platí to i o pamf. (srov. pamf. $\acute{\epsilon}\beta\omicron\lambda\acute{\alpha}\sigma\epsilon\tau\upsilon$ s mediální příponou $-\epsilon\tau\upsilon$) a porůznu i o jiných nářečích (viz níže A 2);
2. Speciálně k úžení $o > u$: a) gen. sing. mužských *a*-kmenů $-\alpha\omicron > -\alpha\upsilon$ (i v pamf.) na rozdíl od att. $-\omicron\upsilon$; b) sekundární slovesná ark.-kyp. koncovka 3. os. sg./pl. med.-pas. $-\tau\upsilon$, $-\nu\tau\upsilon$ (i v pamf.) proti att. $-\tau\omicron$, $-\nu\tau\omicron$ (srov. i $\acute{\alpha}\pi\upsilon$ = att. $\acute{\alpha}\pi\acute{o}$ /viz níže sub A 6/, viz i $\acute{o}\pi\upsilon$ = att. $\acute{\upsilon}\pi\acute{o}$ a dokonce $\kappa\alpha\tau\upsilon$ = att. $\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}$); c) $o > u$ před nazálami: ark. $\acute{\upsilon}\mu\omicron\iota\omicron\iota\varsigma$ = att. $\acute{o}\mu\omicron\iota\omicron\iota\varsigma$; ark. $\acute{\upsilon}\nu\acute{\epsilon}\theta\upsilon\sigma\epsilon/\acute{o}\nu\acute{\epsilon}\theta\upsilon\sigma\epsilon$ (podobně i v lesb. a thess.) = att. $\acute{\alpha}\nu\acute{\epsilon}\theta\upsilon\sigma\epsilon$;
3. $\acute{o}\nu\upsilon$, $\acute{o}\nu\iota$, $\acute{o}\nu\epsilon$ = att. $\acute{o}\delta\epsilon$ (i v ark., kyp. a thess.);
4. *labiovelára* se před ε , ι mění buď v τ nebo v δ anebo ve zvláštní, různě značenou sykavku, v arkadštině nejčastěji jako η , ale i jako ζ , $\tau\zeta$; viz např. ark. $\eta\iota\varsigma$, $\acute{o}\zeta\iota\varsigma$, ζ' = att. $\tau\iota\varsigma$, $\acute{o}(\sigma)\tau\iota\varsigma$, $\tau(\epsilon)$; $\acute{\epsilon}\eta\epsilon$ = att. $\acute{\epsilon}\eta\tau\epsilon$; $\acute{o}\eta\epsilon\omicron\iota$ = att. $\acute{o}\tau\omega$; $\tau\zeta\epsilon\tau\rho\alpha\kappa\acute{\alpha}\tau\iota\alpha\iota$ = att. $\tau\epsilon\tau\rho\alpha\kappa\acute{o}\sigma\iota\alpha\iota$ (pravděpodobně jde o arkadský výraz pro číslovku „čtyři sta“ na lakónském nápisu z arkadské Tegeje; viz dále nápis č. 100 LAC na str. 132), rovněž i Hésychiovu arkadskou glossu $\zeta\acute{\epsilon}\lambda\lambda\epsilon\iota\nu$: $\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\epsilon\iota\nu$, stejně jako nápisně doložené $\delta\acute{\epsilon}\lambda\lambda\omega$ = att. $\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$ „házím“ (srov. v tomto případě i samohlásku ε proti attickému α) anebo Strabónovo

ζέρεθρα, uváděné jako arkadský ekvivalent attického βάραθρα (pl.) „propast“; viz i kyperské *si-se* σις = att. τις, nebo kyperskou glossu σί βόλε· τί θέλεις. Κύπριοι;

5. a) ark.-kyp. a ión.-att. inovační slovesná přípona -νσι je pravidelně doložena v 3. os. pl. akt. (pamfýlština má však -ντι); inovační -σι- je v kyp. dosvědčeno i ve slově *ka-si-ke-ne-to-se* κασίγνητος „bratr“; b) slovesná osobní přípona 3. os. mediopasiva -του/-ντοι tu stojí proti jinak všeobecně postmykénskému -ταυ/-νται: ark. γίγητοι = att. γίγνηται (konj.); λυμαίνητοι = att. λυμαίνηται; δέᾱτοι = att. δοκεῖ; viz i τέτακτοι = att. τέτακται (ind. perf.) a kyperské *ke-i-to* κειῖτοι = att. κειῖται;
6. předložka *ἀπύ/a-pu* = att. ἀπό a ἐς = att. ἐξ; obě předložky se přitom v ark.-kyp. pojí s dat. (nikoli s gen., jak to bylo běžné v ostatních dialektch: ἀπύ ταῖ (ἀμέρα) = att. ἀφ' ἧς (ἡμέρας); ἐς τοῖς ἔφευγον = ἐξ ὧν ἔφευγον (ἐξ + dat. je přitom jednou doloženo i v pamf.);
7. ἰν (ark., kyp.) = att. ἐν; ale srov. i ark. part. préz. μίνονσαι = att. μένουσαι či part. perf. ἀπυηδομίν(ος) = att. ἀποδεδομένους (ak. pl.);
8. πός/*po-se* (ark., kyp.) = att. πρός;
9. κάς/*ka-se* (zvl. v kyp., zatímco arkadština má κάς častěji jen v raných nápisech, hlavně v Mantinei) = att. καί.

B. Arkado-kyperské rysy, více či méně společné s dalšími dialekty:

1. Zabarvení ορ (ark.-kyp. a aiol.), na rozdíl od attického αρ (i jinde), podobně porůznu δέκο, δέκοτος, ἑκατόν = att. δέκα, δέκατος, ἑκατόν a předpona/předložka ὀν-/ὕν- (opět v ark.-kyp. a v aiol., zvl. na ostrově Lesbui); srov. dále kyp. glossu κόρζα· καρδιά. Πάφιοι „srdce“;
2. ark.-kyp. a ión. βόλομαι = att. βούλομαι; v západořec. dialektch má toto modální sloveso podobu buď δείλομαι nebo δήλομαι, kdežto např. boióština vykazuje smíšenou formu βείλομαι a thesalština βέλλομαι;
3. písmeno *ʃ* je v rané arkadštině zpravidla (ale ne zcela důsledně) doloženo na začátku slov a po souhláskách, ale časem zvláště mezi vokály mizí; na začátku slov se ztrácí až kolem r. 300 př. Kr.; podobně je i v kyperštině souhláska *w* běžně doložena na starších nápisech (srov. *pa-si-le-wo-se* βασιλέ-ʃος /gen. sg./), později však i zde postupně vychází z užívání;
4. akuzativ sg. má u mužských *s*-kmenů místo koncového -η (< -εα) zakončení -ην (to je doloženo i v ión.-att.), v ark. bývá u těchto kmenů vokativ na -η;
5. dosvědčen je *eu*-kmenový typ ἱερής, resp. ἱερής (ark. i kyp.) – na rozdíl od původního nom. ἱερεύς, dochovaného v attičtině;
6. určitý člen funguje občas jako vztažné zájmeno;
7. konjunktivy v 2. a 3. os. sg. končí na -ης, -η; typ λέγης, ἄγη (porůznu i jinde);
8. optativ se někdy uplatňuje v příkazech (jev je však doložen zejména v élejštině);
9. athematický infinitiv na -ναι (běžný i v ión.-att.);

10. athematická flexe samohláskových sloves: ἀδικήμενος = att. ἀδικούμενος; ἀπειθηῆναι = att. ἀπειθεῖν (doloženo i v lesb., thess. a podle gramatiků i v boiót.);
11. ἐν/ἰν + ak. (i v severozáp. nářečích a v boiót.-thess.) = att. εἰς;
12. ἐς ve významu attického ἐξ v postavení před souhláskami je porůznu doloženo i v jiných dialektech než v arkadštině, ale v kyperštině mívá i před souhláskami antevokalickou podobu ἐξ;
13. ὄν-/ὐν- (i v aiol.) = att. ἀνά (srov. výše sub B 1);
14. πτόλις (i v thess., krét.) = att. πόλις;
15. v lexiku mají arkadština i kyperština celou řadu homérských slov, např.: a) ark.-kyp.: αἶσα „podíl“, οἶος „jediný“; b) ark.: κέλευθος „cesta“, ἄμαρ „den“, λεύσσω „pozoruji“; c) kyp.: φάναξ „pán“, αὐτάρ „avšak“, κασίγνητος „bratr“.

3.2.1.1. Arkadština

Jde o nářečí doložená od poloviny 6. stol. př. Kr. v Arkadii, málo úrodné, ale scenericky zajímavé krajíně na středním Peloponnésu se starobylým místním dialektem. Arkadie nesahala až k mořskému pobřeží, a její obyvatelé se proto prakticky neúčastnili řecké kolonizace v zámoří. V Arkadii nebyl zřejmě ani zájem o uměleckou literární činnost, jakkoli pro mykénskou staroachajštinu ze závěrečných století 2. tisíciletí př. Kr. (již od cca 15./14. stol.) musíme předpokládat existenci ústně provozované a intenzivně šířené rané řecké epické poezie předhomérského typu (v textech mykénského lineárního písma B však pro to nejsou zatím žádné přímé důkazy).

Charakteristika:

A. Rysy obecně arkado-kyperské, resp. pamfýlské
(viz 3.2.1. Arkado-kyperština, sub A)

B. Arkado-kyperské rysy více méně společné s dalšími dialekty
(viz 3.2.1. Arkado-kyperština, sub B)

C. Rysy specificky arkadské s určitými přesahy

1. Jediný dlouhý arkadský ē-ový vokál je označován písmenem η: ἠορασμέων = att. εἰορ- (totéž platí i o lesbičtině, élejštině, lakónštině a héraklejštině);
2. charakteristické jsou v arkadštině některé zvláštnosti v označování drsného přídechu;
3. ark. περίσει (ind. fut.) = att. τείσει (labiální dentální střídnice za původní labioveláru); uvedený arkadský tvar bývá v podstatě pokládán za izolovaný aiolismus, v arkadštině doložený vedle náležitého arkadského ἀπο-τείσάτω (mimo Arkadii viz např. náležitě použitou aiolskou labiální střídnici v thessalském περιῖσαι /inf./ = att. τεῖσαι);

4. tzv. první náhradní dloužení v souhláskových skupinách *nazála*, resp. *likvida* + *s* či *j* (anebo naopak *s* + *likvida*, resp. *nazála*, příp. skupina -*λν*-): φθήρων = att. φθείρων; ἔφθηραν = att. ἔφθειραν (aor.); ὤφηλον = att. ὤφειλον; ale v arkadském Orchomenu se překvapivě objevuje podobná geminace jako v aiolských nářečích: srov. ὀφέλλονσι = att. ὀφείλουσι nebo ἔ[κρ]οῖνναν = att. ἔκριναν;
5. souhlásková skupina -*νσ*- uprostřed slova zůstává zachována: κρίνωνσι = att. κρίνωσι; παρ-ετάζωνσι (konj. aor. od ἐτάζω) = att. παρ-ετάσωσι; ἔσδοθένσαι att. ἐκδοθείση (dat. sg. fem., partic. aor. pas.); πάνσας = att. πάσας (ak. pl.); hláskové spojení -*νσ*- ve slovech typu πάνσα zůstává zachováno i v thess., záp. argol., středokrét., thér., kyrén. a asi i v kyp.; výše uvedený (sub A 5) slovesný sufix -*νσι* je zde výlučně arkadský (a možná i kyperský, ale pod kyperským slabičným písmem se to jeví jako nejisté);
6. souhlásková skupina -*νς* na konci slova se v arkadštině zjednodušuje bez náhrady: viz ark. akuz. pl. τός = att. τούς < τόνς, ale i ark. athematické participium přezentu ηιεροθυτές < -εν(τ)ς (zjednodušení bez náhrady se dá předpokládat i pro kyperštinu, ale s jistotou je to mimo arkadštinu doloženo jen v thess., thér., kyrén. a na Kóu, a příležitostně snad i v některých dalších západořeckých nářečích /argol., krét./);
7. změna -*λτ*- > -*ντ*-, -*λθ*- > -*νθ*-: κατενθόντας = att. κατελθόντας (nedoložena v kyperštině, ale příležitostně dosvědčena i v celé řadě západořeckých nářečí);
8. doloženo je geminované ρρ, jež vznikalo z hláskové skupiny ρς v ark., att., eub., ale porůznu i jinde ve vlastních jménech;
9. diftongické zakončení -*ᾱο* > -*αυ* > -*ᾱ* (nebo i -*ᾱς*) v gen. sg. substantiv 1. deklinace (náležitě původně u maskulin, ale často převzaté i k femininům, hlavně v Tegei: τᾱς ζαμίαυ = att. τῆς ζημίας; τᾱς ἐσδοκαῦ = att. τῆς ἐκδοχῆς);
10. gen. sg. 2. dekl. -*οο*- > ω: τῶ ἔργω = att. τοῦ ἔργου (rovněž v lesb., élej., lak., héraкл. a boiót.); kyperština tu však má svoje typické -*ων*, -*ὄν*;
11. dat. sg. 2. dekl. končí zpravidla na -*οι*: ἰν τοῖ αὐτοῖ ἔργοι = att. ἐν τῶ αὐτῶ ἔργω (doloženo však i v élej. a boiót. a později porůznu v sev. Řecku); jde asi o původní lokativ;
12. tvary duálu na -*αιυν*, -*οιυν*;
13. arkadské číslovky pro stovky na -*κάσιοι* = ión.-att. a lesb. -*κόσιοι* (srov. naopak boiót.-thess. -*κάτ(τ)ιοι* a západořec. -*κάτιοι*);
14. optativ ἐξελαύνοια < *-*oim* (1. os. sg.);
15. silný imper. 3. os. pl. akt. na -*ντω* (vedle arkadštiny i v boiót., loker. a v řadě západořeckých nářečí) na rozdíl od att. -*ντων*; v mediu převládá v arkadštině přípona -*σθων*;
16. thematický infinitiv končí v arkadštině velkou většinou na -*εν*: ἔχεν (v Orchomenu a Lykosuře však na -*ην*: φέρην); srov. att. ἔχειν, φέρειν (-*εν* je doloženo i v mnoha západořeckých dialekttech, včetně tzv. severozápadních,

- zvl. ve fóčtině); kyperská přípona infinitivu je ovšem kvůli slabičnému charakteru kyperského písma nejistá;
17. apokopé předložek/předpon: κατύ, κάτ, κά = κατά; κα τὰ αὐτά = att. κατὰ ταυτά; ἀγκαρουσσόντω = ἀνακηρουσσόντω; ποσκατυβλάψη = προσκαταβλάψη;
  18. předložka πεδά (příp. πέ) = μετά; plná forma je doložena mimo arkadštinu i v lesb., boiót., argol., krét. a thér. (ale i jinde, zvl. ve vlastních jménech), kdežto apokopované πέ je známo jen z ark.; výraz μετά se často objevuje i v dialektech majících πεδά;
  19. podmínková spojka εἰ (jako v ión.-att.) – na rozdíl od boiót. ἤ, kyp. ἔ, ἦ a od αἰ v ostatních nářečích;
  20. modální částice ἄν (jako v ión.-att.) – na rozdíl od lesb.-thess. a kyp. κε, příp. západořeckého a boiót. κα (srov. však i složené ark. εἴ κάν = att. ἔάν);
  21. specifická adverbia a spojky, jako ὀπόθι „kde“, μέστ’ „až do“;
  22. speciální arkadské tvary: Ποσοιδᾶν = att. Ποσειδῶν; πλός = att. πλέον; τείω = τίνω „platím, pykám“; partic. aor. ἀπυδόας = ἀποδοῦς;
  23. ὀδελός (v ark. i v západořec. dial., ale srov. i boiót.-thess. ὀβελλός) = att. ὀβολός (avšak v rané att. máme i ὀβελός); podobného rázu je rovněž ark. δέλλω (a Hésychiovo shora uvedené ζέλλειν /viz výše 3.2.1. Arkado-kyperština, sub A 4/) proti att. βάλλω „házím“;
  24. ἦμισσον (kromě arkadštiny i v mnoha dalších nářečích) = att. ἦμισυ.

Obecně: Vzhledem k vzájemné rané izolaci arkadského a kyperského dialektu je nutno v průběhu 1. tis. př. Kr. posuzovat u každého z obou těchto nářečí pozdější jazykový vývoj odděleně a odvozovat jejich další jazykové osudy od rozdílného jazykového okolí jednak na helladském Peloponnésu, jednak na vzdáleném ostrově Kypru, ležícím v blízkosti anatolsko-syrského ohbí severovýchodního okraje Středozemního moře.

Některé rysy, pokládané za obecně arkado-kyperské, se v Arkadii objevují pouze na raných nápisech (zvl. 3.2.1. Arkado-kyperština, sub A 4, A 9), a proto zde bývají později doložené tvary jako τις, και pokládány za jazykové projevy attického vlivu; to platí i o atticizujících formách z Tegeje ve 4. stol. př. Kr. Když se poté v 2. pol. 3. stol. př. Kr. dostala Arkadie do sféry zájmu tzv. achajského spolku, prosadil se v ní dočasně vliv achajské, resp. severozápadní, tj. aitólské koiné (např. na nápise ze Stymfalu s mnoha západořeckými tvary). Časem tu však opět převážily jazykové rysy arkadské, ale s určitou lakónskou příměsí pod politickým vlivem Sparty. – K arkadštině srov. např. Dubois, L. 1988; Mörpurgo Davies, A. 1992.

NÁPISNÉ DOKLADY

45. ARC *Datace a lokalita:* 550 př. Kr., trosky chrámu Apollónova na pomezí mezi arkadským Feneem a achajskou Aigeirou na severu Peloponnésu

Popis: nápis na bronzové míse (1 ř.)

Bibliografie: IG V 2, 401; Richter; Guarducci 1967, Arc. 1; [□]Dubois, p. 195

[ί]ερά τ(ᾱ)ι Ἄρτάμ(ι)τι.

(Na začátku nápisu asi chybí substantivum ženského rodu, označující mísu) ..., zasvěcená Artemidě.

Pozn.: Nápis se nachází na obrubě bronzové obětní mísy, věnované Artemidě a uložené ve svatyni Apollóna Pythijského ve Feneu (v 2. stol. po Kr., kdy místo navštívil řecký historik Pausaniás, byl již chrám v troskách; viz Paus. 8.15.2).

Jaz.: Že je nápis psán v arkadštině, vyplývá z tvaru (ί)ερά („zasvěcená“); dialekt ze sousední severopeloponnéské Achaje by preferoval u tohoto adjektiva „západořeckou“ formu ίαρά. Písmo nápisu je archaického typu.

46. ARC *Datace a lokalita:* konec VI. stol. př. Kr., Tegea

Popis: veršovaný nápis na mramorovém sloupu (3 ř.)

Bibliografie: Dubois, p. 11

Μνᾶμά με Τε[ρψικλῆς]

[ήιπ]ποις νικάσας

φεξάκις ἐ[ν Νεμέαι]

Jako pomník mě (vztyčil) Terpsiklés,
zvítěziv v jezdeckém (závodě)
po šesté v Nemei.

Pozn.: Nápis je napsán v hadovité podobě (ve formě *bústrofédon*, a to s druhým řádkem postaveným „hlavou dolů“); vpravo je poškozen.

47. ARC *Datace a lokalita:* V. stol. př. Kr., v blízkosti dnešní Dimitsainy v středozápadní Arkadii

Popis: bronzový talíř („činel“), věnovaný Artemidě (1 ř.)

Bibliografie: IG V 2, 554; Schwyzer 676; [□]Buck 15; Egea 44

Καμὸ ὑνέθυσε ταῖ Κόρραι.

Kamó věnovala „Korwě“ („Dívce“ /tj. Artemidě/).

Jaz: Κόρφα „Dívka“; takto znělo toto slovo v arkadštině a v jiných starobylých řeckých dialektech, kdežto v attičtině mělo podobu Κόρη a v iónštině Κούρη; tohoto výrazu se často používalo jako osobního božského jména pro Démétřinu dceru Persefonu, ale v tomto případě ho bylo použito o Artemidě, dceři bohyně Látó/Létó a sestře Apollónově; arkadský tvar ὕν-έθουσε „věnovala jako obětinu“ je odvozen od θύω „obětují“, na rozdíl od častějšího attického ἀν-έθηκε „věnovala darem“ od τίθημι „kladu“ (ὕν- = att. ἀν/α/-).

48. ARC *Datace a lokalita:* cca 500 př. Kr., Kleitór nebo Lúsoi v sev. Arkadii
Popis: bronzová tabulka s chrámovými opatřeními (7 ř.)
Bibliografie: Robinson; ⁴⁴Buck 16; Egea 43

5 εἰ γυ]νὰ φέσῃτοι ζῆραῖον λῶπος, | [ιερὸ]ν ἔναι ταῖ Δάματροι
 Θεσμοφόροι. | [εἰ δὲ] μὲ ὕνιερόσει, δῦμενὲς ἔασα ἐπέ φέρογῶ | [...].ς
 ζ' ἐξόλοιτυ, κὰ ὄζις τότε δαμιοφοργῆ || [ἀφάε]σται δαρχμας
 τριάκοντα. εἰ δὲ μὲ ἀφάῃτοι, | [ὀφλὲν] τὰν ἀσέβειαν· ἔχῃ ὄδε κῦρος
 δέκο φέτεα. ἔνα[ι] | [.....] τόδε.

Jestliže se žena obleče (φέσῃτοι) v pestrý šat (ζῆραῖον λῶπος), nechť je zasvěcen Dámátře (= Démétře) Thesmoforos (Právodárné). Pokud jí ho nezasvětí (μὲ ὕνιερόσει), nejsouc nakloněna (δῦμενὲς ἔασα) /tého/ záležitosti (tj. uctívání Dámátry), kéž zhyne (ἐξόλοιτυ); kdokoli bude v úřadě *dámioiworga* v té době, zaplatí 30 drachem. Jestliže nezaplatí (ἀφάῃτοι), nechť ho stihne (ὀφλὲν /inf. rozkazovací/) trest za bezbožnost. To ať je platné po deset let...

Pozn.: Dodejme, že Dámátér (Démétér) a její dcera Persefoné byly uctívány o Thesmofořích; srov. Aristofanovu komedii *Thesmoforiazousai*.

Jaz.: 1. φέσῃτοι (3. sg. konj. med.-pas. od kořene *wes-* „oblekat“, srov. lat. *vestis* „oděv“); 2. ἔναι (inf. příkazovací od slovesa „být“); 3. ὕνιερόσει (3. sg. ind. fut. /nebo konj. aor./); ἔασα (partic. prez. fem. od εἰμί); ἐπέ φέρογῶ (gen.) místo spíše očekávaného ἐπέ(ς) τοῖ φέρογοι (dat. „ve vztahu k záležitosti“); 4. ζ' = τε; ἐξόλοιτυ (opt. aor., vyjadřující rozhodné přání, od ὄλλυμαι „hynu“); ὄζις = ὅστις „kdokoli“; 5./6. ἀφάῃτοι, ἔχῃ (konjunktivy přítentu).

49. ARC *Datace a lokalita:* zač. V. stol. př. Kr., Olympia-Thelfúsa
Popis: berla (2 ř.)
Bibliografie: Guarducci 2001, p. 231

κᾶρουξ δαμόσιος
 Θελφοῖσιος.

Obecní hlasatel
 Thelfoisios.

Jaz.: κᾶρουξ = att. κῆρουξ.

50. ARC *Datace a lokalita:* V. stol. př. Kr., 2. pol., Mantinea

Popis: chrámová opatření (36 ř.)

Bibliografie: IG V 2, 262; Schwyzer 661; ¹¹Buck 17; Egea 45

- 10 [ῥῶ]φλέασι οἶδε ἰν Ἀλέαν· | [ř. 2–9 *vlastní jména*] || Ἄδραντος, |
 Ἄντιλαΐδας, | Βῶθις, Ηέσκλαρος, | Θέμανδρος. | οἰεοὶ ἄν
 15 χρῆστέριον κακρῖνῆ || ἔ γνῶσῖαι κακρῖθέῃ τῶν χρῆμάτων, | πὲ τοῖς
 φοικιάται(ς) τᾶς θεῶ ἔναι, | καὶ φοικίας δάσασθαι τὰς ἄνδῶ
 ἑάσας. | εἰ τοῖς ῥῶφλεκόσι ἐπὶ τοῖδ' ἑδικάσαμε[ν], | ἄ τε θεὸς καὶ
 20 οἱ δικασσταί, ἀπυιεδομίν[ος] || τῶν χρῆμάτων τὸ λάχος,
 ἀπεχομίνος | καὶ τῶρρέντερον γένος ἔναι | ἄματα πάντα ἀπὸ τοῖ
 ἱεροῖ, ἴλαον ἔναι. | εἰ δ' ἄλλα ἰς ἑατοὶ καὶ τῶνν[υ], ἰμμενφῆς ἔναι |
 25 εὐχῶλᾶ [δ'] ἄδε ἔ[σ]ετοι τοῖ ἄ[---]· || εἰ ἰς ἰν το(ῖ) ἱεροῖ τῶν τότε
 ἀπυθανόντων | φονῆς ἔστι, εἴη' αὐτός εἴη [τῶν ἐσγόνων] | ἰς καὶ
 τῶρρέντερον, εἴηε τ[ῶν ἀνδρῶν] | εἴηε τᾶς φαρθένῶ, ἰμμενφ[ῆς ἔναι
 30 καὶ] | τὸ χρῆστέριον· εἰ δὲ μὲ, ἴλαο[ν ἔναι]. || εἰ (Θ)έμανδρος φονῆς
 ἔσστ[ι εἴηε] | τῶν ἀνδρῶν εἴηε τᾶς φαρθέν[ῶ] | τῶν τότε
 ἀπυθανόντων ἰν [τοῖ ἱεροῖ] | καὶ μὲ προσσθαγενῆς τῶ φέρ[γῶ] | τῶ
 35 τότε ἔο[ν]τος, ἰμμενφον θε[οῖ ἔναι]. || εἰ δὲ προσσ(θ)αγενῆς τῶ
 φέρ[γῶ], | καὶ μὲ φονῆς, ἴλαον ἔναι.

Následující (osoby) byly odsouzeny k pokutě ve prospěch (chrámu Athény zvané) Alea: Adrantos, Antilaídas, Bóthis, Hesklaros, Themandros. Kdokoli, koho věštírna odsoudí nebo kdo bude v soudním procesu odsouzen k ztrátě majetku, nechť případně i s otroky bohyni, a domy, které tu jsou, nechť jsou rozděleny. Jestliže jsme vyřkli, já bohyně a soudcové, rozsudek nad provinilci následovně – totiž aby byli poté, co odevzdají svoje jmění, vyloučení (oni) i (veškeré) mužské potomstvo na všechny časy z chrámového společenství –, budiž toto pokládáno za příznivé. Připustí-li však někdo něco jiného, než je současný stav, budiž to „bezbožné“ (tj. proti božským zákonům).

Takováto bude kletba vůči (narušiteli): Je-li ve svatyni (přítomen) někdo, kdo je vrahem osob tam tehdy zemřelých, ať už on sám, či někdo z jeho potomků v mužské linii, ať už je to (vrah) mužů, či dívky, budiž to bezbožné v očích věštírny; pakli však (tomu tak) není, budiž to příznivé. Jestliže Themandros je vrahem ať už mužů, či dívky, kteří tehdy v chrámě zemřeli, a nebyl (tu tehdy jen zrovna) přítomen v době činu, budiž to vůči bohyni bezbožné. Byl-li (tam) však tehdy při činu (pouze) přítomen, a (to) nikoli jako vrah, budiž to příznivé.

Pozn.: Jde o rozsudek proti skupině osob vinných vraždou spáchanou v chrámě Athény Aleje v Tegei. Text je ke konci dosti zmatený.

Jaz.: V textu se vícekrát objevuje znak *u*, označující určitou sibilantu na způsob českého *š* nebo *ś*, většinou za indoevropskou labioveláru; srov. dále v ř. 1 výraz $\text{ῥ}\bar{\omega}\text{φ}\lambda\acute{\epsilon}\alpha\sigma\iota$ z *-ῥti* (3. pl. perf. akt. „zasloužily si trest, byly po zásluze odsouzeny“), ale v ř. 18 se nachází i tvar $\text{ῥ}\bar{\omega}\text{φ}\lambda\acute{\epsilon}\kappa\acute{o}\tau\epsilon\varsigma$ (dat. pl. od partic. perf. akt. $\text{ῥ}\bar{\omega}\text{φ}\lambda\acute{\epsilon}\kappa\acute{o}\tau\epsilon\varsigma$ „provinilci“; srov. att. $\acute{\omega}\text{φ}\epsilon\iota\lambda\acute{\omega}$ „jsem dlužen, povinován“); 14. $\acute{\omega}\iota\acute{\epsilon}\omicron\iota$ = att. $\acute{\omicron}\tau\omega$, 17. $\acute{\epsilon}\acute{\alpha}\sigma\alpha\varsigma$, partic. prez. akt. fem. od $\acute{\epsilon}\iota\mu\acute{\iota}$; 19. $\acute{\alpha}\text{π}\upsilon\mu\epsilon\delta\omicron\mu\acute{\iota}\nu\omicron\varsigma$ (asibilace $\delta > u$ /akuz. plurálu) = att. $\acute{\alpha}\text{π}\omicron\delta\epsilon\delta\omicron\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\upsilon\varsigma$; 20. $\acute{\alpha}\text{π}\epsilon\chi\omicron\mu\acute{\iota}\nu\omicron\varsigma$ = att. $\acute{\alpha}\text{π}\epsilon\chi\omicron\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\upsilon\varsigma$ (akuz. plurálu); 21. $\tau\acute{\omicron}\rho\omicron\acute{\epsilon}\nu\tau\epsilon\rho\omicron\nu\ \gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma\ \acute{\epsilon}\nu\alpha\iota$ (akuz. + inf. rozkazovací), lze přeložit jako „aby byli (oni) i mužské potomstvo vyloučeni z ...“; 22. $\acute{\alpha}\text{π}\upsilon\ \tau\omicron\iota\ \iota\epsilon\rho\omicron\iota$ (dat. místo gen.!) = $\acute{\alpha}\text{π}\omicron\ \tau\omicron\upsilon\ \iota\epsilon\rho\omicron\upsilon$; $\acute{\iota}\lambda\alpha\omicron\nu\ \acute{\epsilon}\nu\alpha\iota$ (inf. rozkazovací) „budiž to příznivé“; 24. $\acute{\epsilon}\sigma\epsilon\tau\omicron\iota$ = $\acute{\epsilon}\sigma\tau\alpha\iota$ (fut.); 25. $\mu\iota\varsigma$ = att. $\tau\iota\varsigma$; 26. $\text{φ}\omicron\nu\acute{\epsilon}\varsigma$ = att. $\text{φ}\omicron\nu\epsilon\acute{\upsilon}\varsigma$ „vrah“; 27. $\tau\acute{\omicron}\rho\omicron\acute{\epsilon}\nu\tau\epsilon\rho\omicron\nu$ („krásis“) = $\tau\acute{\omicron}\ \acute{\alpha}\rho\omicron\acute{\epsilon}\nu\tau\epsilon\rho\omicron\nu$ „mužské potomstvo“; $\acute{\epsilon}\iota\mu\epsilon$ /vícekrát/ = att. $\acute{\epsilon}\iota\tau\epsilon$; 28. $\kappa\acute{\alpha}\varsigma$, $\kappa\alpha$ = $\kappa\alpha\acute{\iota}$ (spojka „a“).

51. ARC *Datace a lokalita:* 2. pol. V. stol. př. Kr., Mantinea

Popis: dva hliněné kotouče (2+2 ř.)

Bibliografie: IG V 2, 324, 20–21; Schwyzer 663, 13–14; Jeffery, pl. 41, 37;

[Ⓜ]Guarducci 1967, Arc. 4–5

$\text{Ῥ}\iota\psi\acute{\iota}\delta\alpha\varsigma$ (= att. $\text{Ῥ}\iota\psi\acute{\iota}\delta\eta\varsigma$)

$\text{Ἐ}\rho\alpha\tau\acute{\iota}\alpha\upsilon$ (= aiol. - $\alpha\omicron$, ión. - $\eta\omicron$, att. - $\omicron\upsilon$, gen. maskulin 1. dekl.)

$\text{Ῥ}\iota\sigma\acute{\phi}\omicron\delta\alpha\mu\omicron\varsigma$ (= att. $\text{Ἰ}\sigma\acute{\omicron}\delta\eta\mu\omicron\varsigma$)

$\text{Π}\acute{\alpha}\nu\theta\iota\omicron\varsigma$.

Wripsidás, syn Eratiúv,

Íso-démos Panthijský.

Pozn.: Jde o dva z cca 200 hliněných předmětů identifikační funkce (s vyrytými jmény osob), které byly nalezeny v Mantinei hlavně v areálu tamního divadla (šlo asi o „místenky“ v divadle pro významné návštěvníky apod.).

Jaz.: Jde o nápisné údaje v tzv. „červené“ abecedě (viz str. 13 této knihy).

52. ARC *Datace a lokalita:* 390 př. Kr., Tegea

Popis: pastva v posvátném okrsku (1.–15. z 35 ř.)

Bibliografie: IG V 2, 3; Schwyzer 654; [Ⓜ]Buck 18; Dubois, p. 20nn.; Bottin 14; Egea 46

Τὸν *ἡιερῆν* πέντε καὶ εἴκοσι οἷς νέμεν καὶ ζευγοῖς καὶ αἶγα· εἰ δ' ἂν καταλλάσῃ, ἰνφορβισμόν ἔναι· τὸν *ἡιερομνάμονα* ἰνφορβίεν· εἰ δ' ἂν λεύτῳν μὲ ἰνφορβίῃ, *ἡεκοτὸν* δαρχμᾶς ὄφλῃν ἰν δᾶμον
5 καὶ κάταρ||φον ἔναι. – τὸν *ἡιεροθύταν* νέμεν ἰν Ἀλέαι ὅτι ἂν ἀ|σκῆθῆς ἔ· τὰ δ' ἀνασκεθέα ἰνφορβίεν· μεδ' ἔσπερᾶσα|ι πᾶρ ἂν λέγῃ *ἡιεροθυτές*· εἰ δ' ἂν ἔσπεράσῃ, *δυῶδεκ|ο* δαρχμᾶς ὄφλῃν ἰν δᾶμον. – τᾶς *τριπαναγόροσιος* τ|ὰς ὑπέρας τρις ἀμέρας νέμεν ὅτι

- 10 *hàn* βόλῃτοι ὅς μὲ ||iv τοῖ περιχώροι. εἰ δ' ἄν iv τοῖ περιχώροι, ἰνφορβίεν. – ἰν Ἀλέαι μὲ νέμεν μέτε ξένον μέτε φαστόν|εἰ μὲ ἐπι θοίαν *hí*κοντα. Τοῖ δὲ ξένοι καταγομέν|οι ἐξῆναι ἀμέραν καὶ νύκτα νέμεν ἐπιζύγιον· εἰ δ' | ἄν παρ τάνυ νέμῃ, τὸ μὲν μέζον
15 πρόβατον δαρχμὰν ὀ||φλέν, τὸ δὲ μεῖον ἰνφορβίεν.

– *Hierés* („kněz“) necht' pase 25 ovcí, (jedno) dvojspřeží (volů) a (jednu) kozu; změni-li počet (καταλλάσσει), necht' zaplatí daň z pastvy. Výši daně necht' určí *hieromnámón* (tj. tajemník kolegia správců svatyně); jestliže však (změnu) zjistí (λεύτῶν) a nestanoví daň, necht' zaplatí „lidu“ 100 drachem a je stížen kletbou (κάταρσον ἔναι).

– *Hierothytás* („obětník“) necht' pase v Alei zvířectvo bez vady (ἀσκηθῆς), pro zvířata s vadou (ἀνασκηθέα) má se stanovit daň; nesmí se překročit, co řekne obětník; při překročení necht' zaplatí „lidu“ 12 drachem.

– V posledních třech dnech (slavnosti zvané) *tripanagorsis* necht' pastva probíhá tak, jak kdo bude chtít, pouze nikoli v přilehlém prostoru (kolem chrámu). Bude-li však (někdo) v tomto prostoru pást, má se stanovit daň z pastvy. V Alei nesmějí pást ani cizí osoby ani domácí občané – s výjimkou těch, kteří sem přicházejí k hostině. Ti však, kdož sem přihánějí zvířata jako hosté, smějí je pást nepřetržitě (ἐπιζύγιον) přes den a noc. Kdo je pase proti tomuto ustanovení, musí zaplatit jednu drachmu za větší zvíře, za menší pak daň z pastvy.

Pozn.: Jde o práva pastvy v areálu chrámu Athény Aleje v Tegei.

Jaz.: 1. *híerōēn* (ak. sg.) = *íeréa*; 1., 5. *νέμεν* (inf. rozkazovací); 2. *ἰνφορβισμός* „daň z pastvy“, 3. *ἰνφορβίεν* „stanovit daň z pastvy“; *λεύτῶν* (asi partic. prez., se zvláštním znakem *τ* pro specifickou sykavku, snad od slovesa, které odpovídá attickému *λεύσσω* „vidím, pozoruji“); 4. *ὀφλέν* (inf. rozkazovací) „být dlužen, odsouzen k placení, platit“; *iv dāmon* = *εἰς δήμον*; 6. *ἐσπεράσαι* „překročit“ (inf. od *ἐσ-περάω*); 7. ark. *híerothytés* vzniklo z **íerothytēn(τ)ς* (tvořeno jako athem. partic. prez., nom. sg. mask.); v att. není tvar doložen, ale lze si i zde představit hláskový vývoj **íerothytēn(τ)ς* > *-ενς* > *-εἰς*.

53. ARC *Datace a lokalita*: 324 př. Kr., Tegea-Delfy

Popis: dekret o návratu vyhnanců (4.–19. z 66 ř.)

Bibliografie: IG V 2, p. XXXVI; Schwyzer 657; [Ⓜ]Buck 22; Dubois, p. 61n.; Bottin 16; Egea 48

- 5 Τὸς φυγάδας τὸς κατενθόντας τὰ πατρῶια || κομίζεσθαι, ἐς τοῖς ἔφευγον, καὶ τὰ ματρῶια, ὅσαι ἀ|νέσδοτοι τὰ πάματα κατήχον καὶ οὐκ ἐτύγχανον ἀδ|ελφεὸς πεπαμέναι· εἰ δὲ τινι ἐσδοθένσαι συνέπεσε|ε τὸν ἀδελφεὸν καὶ αὐτὸν καὶ τὰν γενεὰν ἀπολέσθαι|,
10 καὶ ταν(ν)ἰ ματρῶια ἦναι, ἐνώτερον δὲ μηκέτι ἦναι. – Ἐ||πὲς δὲ ταῖς οἰκίαις μίαν ἕκαστον ἔχεν κατὸ τὸ διά|γραμμα· εἰ δὲ τις ἔχει

- οἰκία κᾶπον πὸς αὐταῖ, ἄ(λλ)ον μὴ λαμβανέτω· εἰ δὲ πὸς ταῖ
οἰκίαι μὴ πόεστι κᾶπος, ἐξαντίαι δ' ἔστι ἰσόθι πλέθρω,
λαμβανέτω τὸν κᾶπον· | εἰ δὲ πλέον ἀπέχων ὁ κᾶπός ἐστι
15 πλέθρω, τωνὶ τὸ ἥμι|σσον λαμβανέτω, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων
χωρίων γέγρα|πται· Τᾶν δὲ οἰκίᾶν τιμὰν κομιζέσθω τῷ οἴκῳ
ἐκάστῳ δύο μνᾶς, τὰν δὲ τιμασίαν ἦναι τᾶν οἰκίᾶν καὶ τάπε|ρ ἅ
πόλις νομίζει· τῶν δὲ κάπων διπλάσιον τὸ τίμαμ|α κομιζέσθαι ἢ
ἔς τοῖ νόμοι.

Vyhnanci, kteří se vrátili, necht' dostanou zpět otcovský majetek, z něhož byli vyháněni, a necht' dostanou majetek po matce ty (ženy), které nebyly provdány, majetek vlastnily a neměly bratry. Jestliže se některé dceři stalo po vstupu do manželství, že ztratila bratra a jeho potomky, má i ona dostat majetek po matce, ale nadto nic (*nebo*: dále nic, tj. další generace se to netýká). Co se týče domů, každý (z vyhnanců) necht' má po jednom, podle dekretu. Jestliže některý dům má u sebe zahradu, jinou ať už (vyhnanec) nedostane; nepřiléhá-li však zahrada k domu a je-li jiná v blízkosti do jednoho plethra, ať tuto zahradu obdrží. Je-li zahrada vzdálena více než jedno plethron, ať se mu dostane jedné poloviny, tak jak je to předepsáno u jiných pozemků. Kupní cena ať vyjde na 2 miny za každou budovu. Zdanitelná odhadní cena domů necht' se utváří podle zvyklostí v obci. Na zahrady ať se stanoví dvojnásobný odhad, než (je platný) podle zákona.

Pozn: Dekret Tegejských stran návratu vyhnanců, kteří přicházejí zpět do města na základě ediktu Alexandra Velikého z r. 324 př. Kr.

Jaz.: 4. Τὸς φυγάδας (ak. pl.) = att. τοὺς φυγάδας „uprchlíci“; κατενθόντας (part. aor. od κατ-έρχομαι „vracím se“) = att. κατελθόντας; 5. κομιζέσθαι „odnášet si, dostávat“ je infinitiv závislý na předpokládaném ἔδοξε „(sněm) se usnesl“ apod. na začátku nápisu; ἔς τοῖς ἔφευγον = att. ἐξ ὧν ... „z nichž byli vyháněni“ (ἐξ se pojí v ark.-kyp. s dat.); 6. πάματα = att. κτήματα „majetek“; κατήχων = att. κατ-εἶχων; ἀδελφεός = att. ἀδελφούς; 7. πεπαμέναι (nom. pl. fem., partic. perf. med. od πάομαι „mám /v držení/“); ἐσδοθένσαι (dat. sg. fem., partic. aor. pas.) = att. ἐ(κ)σ-δοθείση „provdané“; συνέπεσε, aor. od συμπίπτω „přihodilo se“; 9. τανὶ = att. τάδε, ἦναι = att. εἶναι; ἐπές = att. ἐπὶ + ἐ(ν)ς s dat. „a co se týče“; 10. ἔχεν = att. ἔχειν (inf.); κατὺ = att. κατὰ; 11. πὸς = att. πρὸς; 12. πόεστι = att. πρόσεστι; ἐξαντίαι (adv.) „naproti“; 13. ἰσόθι πλέθρω (gen. sg.) „ve stejném plethru“; 14. τωνὶ = att. τοῦδε „zde“; ἥμισσον = att. ἥμισυ „polovina“; 15. τῶν ἄλλων χωρίων „u jiných pozemků“ (volný *genitivus pendens*); 16. τᾶν οἰκίᾶν (gen. pl.) = att. τῶν οἰκιῶν; τῷ οἴκῳ = att. τοῦ οἴκου; 19. ἔς τοῖ νόμοι = att. ἐξ τοῦ νόμου (ἐξ se v ark. pojí s dat.).

3.2.1.2. Kyperština

Achajští Řekové z Peloponnésu se dostali na Kypr nejpozději během 11. stol. př. Kr. a rozšířili znalost staré řečtiny i do východního Středomoří. Na tomto ostrově se už zhruba od 16. stol. př. Kr. používalo místní slabičné písmo, zvané kypersko-mínójské, odvozené od mínójského (tj. předřeckého) lineárního písma A. Toto písmo si kyperští Řekové zřejmě ještě před koncem 2. tis. před Kr. upravili pro účely svého místního dialektu do podoby tzv. klasického písma kyperského (viz str. 10), a toho se potom na Kypru používalo k zachycování řečtiny až zhruba do konce 3. stol. př. Kr. (rozluštěno bylo v r. 1872 Angličanem G. Smithem). Zejména v 2. pol. 1. tis. př. Kr. se však paralelně s kyperským slabičným písmem používalo k zachycování tamního místního řeckého nářečí i řecké hláskové abecedy. Ve starořeckém dialektu z Kypru se nedochovaly žádné literární památky.

Pozn.: Arkadský základ řeckého dialektu z Kypru je potvrzen starou mytologickou tradicí, podle níž byl kyperský Pafos založen Arkadřanem Agapénorem z Tegeje, velitelem arkadského kontingentu ve válce proti Tróji; toho prý podle Pausania 8.5.2. zanesla po dobytí Tróje při plavbě domů mořská bouře na ostrov Kypr a Agapénór prý tehdy založil v Palaipafu (Starém Pafu) proslulou svatyni bohyně Afrodíty. Podle téhož Pausania věnovala prý později Agapénorova dcera Láodiké do tegejského chrámu bohyně Athény, zvané Alea, vzácné roucho – s následujícím dvojverším v elegickém distichu:

Λαοδίκης ὄδε πέπλος: ἔᾱ δ' ἀνέθηκεν Ἀθηνᾶ
πατρίδ' ἔς εὐρύχορον Κύπρου ἀπὸ ζαθείας.

Láodiky jest tohleto roucho, jež Athéně milé
poslala do vlasti své z nádherných kyperských niv.

A. Rysy obecně arkado-kyperské, resp. pamfýlské (viz Arkado-kyperština, sub A)

B. Rysy více či méně společné s dalšími dialekty (viz Arkado-kyperština, sub B)

C. Rysy specificky kyperské (s určitými přesahy)

1. Někdy se v kyperštině značí polosamohláskové *j* po vokálu *i*, zvláště před *α*: viz např. *to-ni-ja-te-ra-ne* τὸν ἰατῆραν = att. τὸν ἰατρον, nebo *ta-we-pi-ja* τὰ φέπια = att. τὰ ἔπεια (mimo kyperštinu je jev doložen i v pamf., v rané argol. a příležitostně i jinde);
2. hláskové spojení *lj* > *ιλ*: viz kyperský obrat *to-na-i-lo-ne* τὸν αἰλῶν, či kyperskou glossu αἰλαῖ ἀντι τοῦ ἄλλα. Κύπριοι, srov. obojí s attickým ἄλλος, podobně i Ἀπειλῶν = att. Ἀπόλλων; mimo kyperštinu je jev doložen ojedinele v élejštině; srov. tamější výraz αἰλότρια (vedle nom./ak. pl. ἄλλα);

3. příležitostné kyp. $\zeta\tilde{\alpha} < \gamma\tilde{\alpha}$, srov. att. $\gamma\tilde{\eta}$, anebo $\acute{\alpha}\zeta\alpha\theta\acute{o}\varsigma < \acute{\alpha}\gamma\alpha\theta\acute{o}\varsigma$; srov. i kyperskou glosu $\kappa\acute{o}\rho\zeta\alpha \cdot \kappa\alpha\rho\delta\acute{\iota}\alpha$. Πάφιοι (z dvojslabičně vyslovovaného *κῶρδja), srov. rovněž výše Arkado-kyperština, sub B 1 na str. 64;
4. mezi vokály a na konci slov je občas vynechávána sykavka s: konj. $\phi\rho\nu\acute{\epsilon}\omega(h)\iota < \phi\rho\nu\acute{\epsilon}\omega\sigma\iota = \text{att. } \phi\rho\nu\acute{\omega}\sigma\iota$ (jev je doložen i v lakónštině, argolštině a élejštině, ovšem většinou bez zřetelných vzájemných souvislostí);
5. inovační gen. sg. *o*-kmenů na - $\acute{\omicron}\nu$ (dále značíme jen dlouhou variantu): *a-ne-u-mi-si-to-ne* = $\acute{\alpha}\nu\epsilon\upsilon \mu\iota\sigma\theta\acute{\omicron}\nu = \text{att. } \acute{\alpha}\nu\epsilon\upsilon \mu\iota\sigma\theta\acute{\omicron}\upsilon$; podobně *a-ti to a-ra-ku-ro-ne to-te* = $\acute{\alpha}(v)\tau\acute{\iota} \tau\acute{o} \acute{\alpha}\rho\gamma\acute{\upsilon}\rho\acute{\omicron}\nu \tau\acute{o}\delta\epsilon = \text{att. } \acute{\alpha}\nu\tau\acute{\iota} \tau\acute{o}\upsilon \acute{\alpha}\rho\gamma\acute{\upsilon}\rho\acute{o}\upsilon \tau\acute{o}\upsilon\delta\epsilon$;
6. dat. sg. *o*-kmenů kolísal asi ve výslovnosti mezi „difftongickým“ - $\omicron\iota$ a „monoftongickým“ - ω ; mimoto dat. sg. *i*-kmenů je doložen v podobě *po-to-li-wi* $\pi\tau\acute{o}\lambda\iota\upsilon\tau\iota$ – na rozdíl od att. $\pi\acute{o}\lambda\epsilon\iota$;
7. ak. sg. $\acute{\iota}\alpha\tau\tilde{\epsilon}\rho\alpha\nu$ s koncovkou - $\alpha\nu$ (srov. Hom. $\acute{\iota}\eta\tau\acute{\eta}\rho$ proti att. $\acute{\iota}\alpha\tau\rho\acute{o}\varsigma$ „lékař“); mimo kyperštinu je obdobná koncovka doložena např. v thess.: ak. sg. $\kappa\acute{\iota}\omicron\nu\alpha\nu$ od $\kappa\acute{\iota}\omega\nu$ „sloup“; na mladších nápisích jsou podobné tvary častější;
8. nom. sg. *eu*-kmenů, zakončený na - $\eta\varsigma$: viz kyp. *o-i-e-re-se* $\acute{o} \acute{\iota}\eta\rho\acute{\epsilon}\zeta$ (či bez přídechů?), podobně tomu bylo i v boiót., thess., élej. – na rozdíl od att. $\acute{o} \acute{\iota}\epsilon\rho\acute{\epsilon}\upsilon\varsigma$; viz dále kyp. gen. sg. *pa-si-le-wo-se*, tj. $\beta\alpha\sigma\iota\lambda\tilde{\epsilon}\phi\omicron\varsigma$ (i jinde) – na rozdíl od att. $\beta\alpha\sigma\iota\lambda\acute{\epsilon}\omega\varsigma$;
9. v kyp. existují náznaky psilóse (viz i poznámku k citovanému $\acute{o} \acute{\iota}\eta\rho\acute{\epsilon}\zeta$ sub C 8), ale psilóse nebyla zřejmě v kyperštině rozšířena do té míry, jako např. v lesbickém dialektu;
10. aor. akt. $\kappa\alpha\tau\acute{\epsilon}\theta\iota\eta\nu = \text{att. } \kappa\alpha\tau\text{-}\acute{\epsilon}\theta\epsilon\sigma\alpha\nu$;
11. aor. med. *e-u-we-re-ta-sa-tu* $\epsilon\upsilon\phi\rho\tilde{\epsilon}\tau\acute{\alpha}\sigma\alpha\tau\upsilon$;
12. $\delta\upsilon\phi\acute{\alpha}\nu\omega$, $\delta\acute{\omega}\kappa\omega = \text{att. } \delta\acute{\iota}\delta\omega\mu\iota$; *to-we-na* $\delta\omicron\phi\acute{\epsilon}\nu\alpha\iota = \text{att. } \delta\omicron\upsilon\nu\alpha\iota$ (inf. aor.);
13. $\phi\rho\tilde{\epsilon}\tau\alpha$ „smlouva“, $\phi\rho\tilde{\epsilon}\tau\acute{\alpha}\omega$ „slibuji“;
14. kyp. $\acute{\epsilon}$ = att. $\acute{\epsilon}\iota$; kyp. $\kappa\epsilon$ = att. $\acute{\alpha}\nu$;
15. $\acute{\upsilon}$ = $\acute{\epsilon}\pi\acute{\iota}$ (obdobné náznaky nacházíme i v boiótských a rhodských vlastních jménech);
16. $\pi\alpha\iota$ „opravdu, jaksi, asi“;
17. $\acute{\epsilon}\rho\pi\omega$ „přicházím, jdu, chodím“;
18. $\acute{\eta}\mu\acute{\iota}\nu\alpha$ (kyp., krét., sicil.) „polovina“.

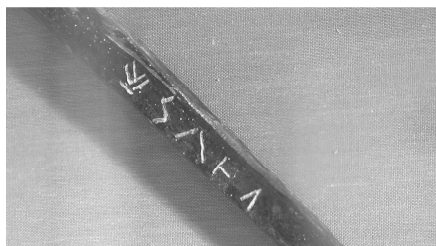
Obecně: Kyperský dialekt se rozvíjel v určitém kontaktu s neřeckými jazyky blízkého jihoanatolského a syrsko-palestinského pobřeží (jejich vliv se porůznu odrazil v některých specificky kyperských jazykových rysech, např. sub C 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10).

Jinak je v kyperštině velmi obtížné rozpoznat, hlavně na nápisích psaných slabičným písmem, některé detailní hláskoslovné rysy, jako délku samohlásek nebo eventuální zjednodušování souhláskových skupin. Tak např. koncovku akuzativu plur. 1. a 2. deklinace můžeme číst jako - $\alpha\varsigma$, - $\acute{\alpha}\varsigma$, příp. - $\alpha\nu\varsigma$, anebo - $\omicron\varsigma$, - $\omega\varsigma$, resp. - $\omicron\nu\varsigma$, tj. např. slovní spojení *to-se a-to-ro-po-se* se dá interpretovat jako $\tau\acute{o}\nu\varsigma \acute{\alpha}\nu\theta\rho\acute{\omega}\pi\omicron\nu\varsigma$, $\tau\acute{\omega}\varsigma \acute{\alpha}\nu\theta\rho\acute{\omega}\pi\omega\varsigma$, anebo snad – ve shodě s arkadštinou

– i jako τὸς ἀνθρώπος. Podobně váháme i v koncovce inf. prez. akt. (-εν nebo -ην?), v adjektivě a participiích typu πᾶνσα/πᾶσα nebo v slovesné příponě 3. os. pl. akt. Obyčejně se přikláníme k stavu doloženému v arkadštině. Ale v dat. sg. *o*-kmenů předpokládáme spíše tendenci k dlouhému monoftongu -ω nežli k (arkadskému) krátkému diftongu -οι (kvůli často chybějícímu koncovému -ι v kyperštině) a u sloves v osobní příponě 3. pl. akt. počítáme spíše s koncovým -σι (nikoli -σσι) kvůli doloženému kyperskému tvaru φρονέω(η)ι. – Ke kyperštině srov. dále Karageorghis, J. – Masson, O. 1988; Risch, E. 1988; Ruijgh, C. J. 1988; Morpurgo Davies, A. 1992.

NÁPISNÉ DOKLADY³

54. CYP *Datace a lokalita:* 2. pol. XI. stol. př. Kr., Archaïos Pafos
Popis: nápis na železném roštu (1 ř.)
Bibliografie: Masson, O. – Masson, E. 1983

Obr. 26. Nápis na železném roštu ze Starého Pafu (2. pol. 11. stol. př. Kr.; za fotografií nápisu děkuji A. a P. Hadravovým).

o-pe-re-ta-u = Ὀφελτάου

(Jsem v majetku) Ofeltaa.

Pozn.: Nejstarší nápis v řeckém klasickém písmu kyperském: Ὀφελτάου (gen. sing. přivlastňovací).

55. CYP *Datace a lokalita:* V. stol. př. Kr., Arsinoé
Popis: dedikace (2 ř.)
Bibliografie: Mitford, p. 28, n. 1; Egea 52, 2; [Ⓜ]Masson 1961, 163

a-ri-si-ti-la-se · e-mi | e-se-ta-se · o-na-si-va-na-se

Ἀριστίλας ἡμί | ἔστασε Ὀνασιφάναξ.

Patřím Aristile; věnoval mě Onasiwanax.

³ V přepise kyperských slov latinkou používáme jednoduchého v.

56. CYP *Datace a lokalita:* V. stol. př. Kr., Arsinoé

Popis: epitaf (3 ř.)

Bibliografie: GDI 20; Schwyzer 683, 4; Masson 1961, 94; [Ⓜ]Egea 49, 2

a-ri-si-ti-ja-u · e-mi | ka-te-ti-sa-ne · e-pi-ke-ne | u-vo-ne

Ἀριστίῃαυ ἔμί· | κατέθισαν ἐπὶ κενε|υφῶν.

Patřím Aristijovi; umístili (mě) u kenotafu (u prázdného hrobu).

Jaz.: Ἀριστίῃαυ (gen. sg. maskulin 1. dekl. končí často na -αυ); κενε|υφῶν (gen. sg. 2. dekl. končí zpravidla na -ov/-ōv).

57. CYP *Datace a lokalita:* V. stol. př. Kr., Arsinoé

Popis: epitaf (3 ř.)

Bibliografie: GDI 26; Schwyzer 683, 7; Masson 1961, 84; [Ⓜ]Egea 49, 4

ku-po-ro-ko-ra-ti-vo-se · e-mi · o-la-o | o-te · o-mo-i-po-si-se · o-na-si-ti-mo-se |
ti-vi-so-ni-ta-se · ti-pa-se · e-mi

Κυπροκράτις ἔμι ὁ λαο | ὅδε· ὁ μοι πόσις Ὀνασίτιμος | Τισωνίδα·
δίπας ἔμί.

Patřím Kyprokratii, (já) tento kámen; můj manžel je Onasitimos, syn Tisonův; mám dvě děti.

Jaz.: δίπας = δί-παις „se dvěma dětmi“.

58. CYP *Datace a lokalita:* 450 př. Kr., Edalion

Popis: bronzová deska (1.–9. z 31 ř.)

Bibliografie: GDI 60; Schwyzer 679; [Ⓜ]Buck 23; [Ⓜ]Masson 1961, 217; Bottin 19; Egea 51

(1) o-te · ta-po-to-li-ne-e-ta-li-o-ne · ka-te-vo-ro-ko-ne-ma-to-i · ka-se-ke-ti-e-
ve-se · i-to-i · pi-lo-ku-po-ro-ne-ve-te-i-to-o-na-sa-ko (2) ra-u · pa-si-le-u-se ·
sa-ta-si-ku-po-ro-se · ka-se-a-po-to-li-se · e-ta-li-e-ve-se · a-no-ko-ne-o-na-si-
lo-ne · to-no-na-si-ku-po (3) ro-ne-to-ni-ja-te-ra-ne · ka-se · to-se · ka-si-ke-ne-
to-se · i-ja-sa-ta-i · to-se · a-to-ro-po-se · to-se · i-ta-i · ma-ka-i · i-ki (4) ma-me-
no-se · a-ne-u · mi-si-to-ne · ka-sa-pa-i · e-u-ve-re-ta-sa-tu · pa-si-le-u-se · ka-se ·
a-po-to-li-se · o-na-si (5) lo-i · ka-se · to-i-se · ka-si-ke-ne-to-i-se · a-ti-to-mi-si-
to-ne · ka-a-ti · to-u-ke-ro-ne · to-ve-na-i · e-xe-to-i · (6) vo-i-ko-i · to-i-pa-si-le-
vo-se · ka-se · e-xe-ta-i-po-to-li-vi · a-ra-ku-ro · ta I ta · e-tu-va-no-i-nu · a-ti-to
(7) a-ra-ku-ro-ne · to-te · to-ta-la-to-ne · pa-si-le-u-se · ka-se · a-po-to-li-se ·

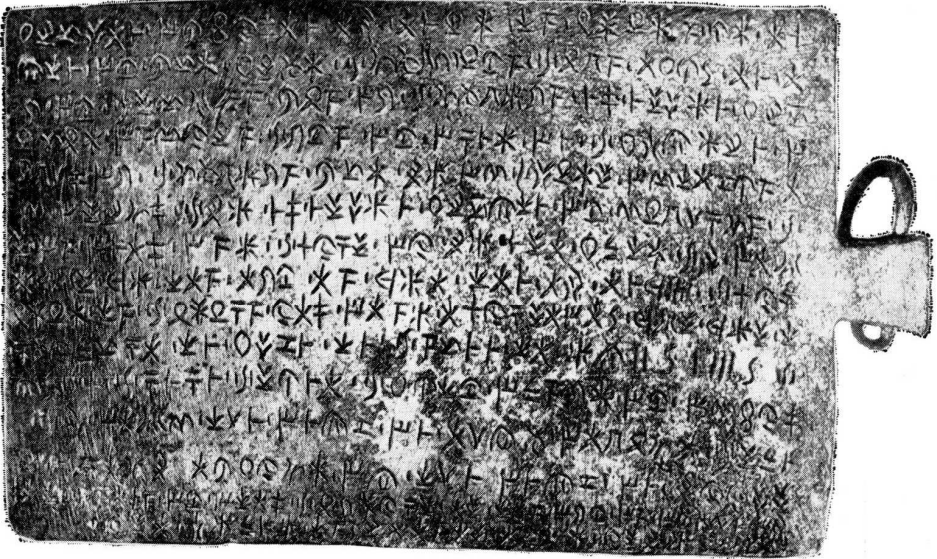
o-na-si-lo-i · ka-se · to-i-se · ka-si · (8) ke-ne-to-i-se · a-pu-ta-i · za?-i · ta-i-pa-si-le-vo-se · ta-i-to-i-ro-ni · to-i · a-la-pi-ri-ja-ta-i · to-ko-ro-ne · (9) to-ni-to-i · e-le-i...

Ὅτε τὰ(ν) πτόλιν Ἐδάλιον κατέφορον Μᾶδοι κὰς Κετιῆρες ἰ(ν) τοῖ Φιλοκύπρῳν φέτει τῷ Ὀνασαγόρῳ, βασιλεὺς Στασίκυπρος κὰς ἅ πτόλις Ἐδαλιῆρες ἄνωγον Ὀνάσιλον τὸν Ὀνασικύπρῳν τὸν ἰηατέραν κὰς τὸς κασιγνέτος ἴασθαι τὸς ἅ(ν)θρόπος τὸς ἰ(ν) τᾶι μάχα ἰκμαμένος ἄνευ μισθῶν. κὰς παι εὐφρετάσατῳ βασιλεὺς
 5 κὰς ἅ πτόλις Ὀνασί||λοῖ κὰς τοῖς κασιγνέτοις ἅ(ν)τι τῷ μισθῶν κὰ ἅ(ν)τι τᾶ ὑχέρῳν δοφέναι ἐξ τοῖ | φοίκοι τοῖ βασιλέφος κὰς ἐξ τᾶι πτόλιφι ἀργύρῳ τά(λαντον) α' τά(λαντον)· ἔ δὲ δυφάνοι νῦ ἅ(ν)τι τῷ | ἀργύρῳν τῷδε, τῷ ταλά(ν)τῶν, βασιλεὺς κὰς ἅ πτόλις Ὀνασίλοῖ κὰς τοῖς κασιγνέτοις ἀπὺ τᾶι ζᾶι τᾶι βασιλέφος τᾶ ἰ(ν) τῷ ῥῶνι τοῖ Ἄλα(μ)πριάται τὸ(ν) χῶρον | τὸν ἰ(ν) τοῖ ἔλει...

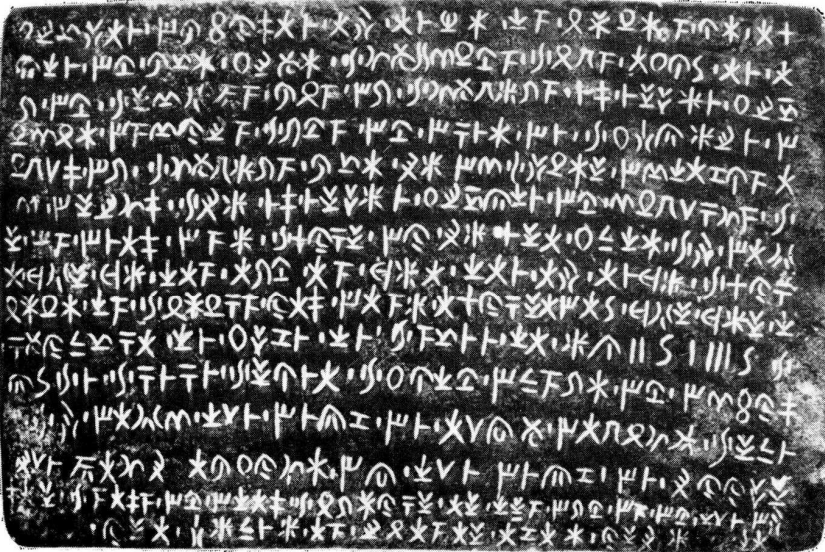
Když obec Edalion obléhali Médové (= Peršané) a Ketijští (= občané Kitia) v (úředním) roce Filokupra, (syna) Onásagorova, (tehdy) král Stásikypros a obec (= občané) Edalijští vyzvali lékaře Onásila, (syna) Onásikuprova, a (jeho) bratry, aby léčili lidi v bitvě zraněné bez nároku na mzdu. A (poté) se král i obec rozhodli dát Onásilovi a jeho bratrům místo mzdy a místo spropitného jeden talent stříbra z královského paláce a od obce, případně darovat Onásilovi a (jeho) bratrům místo tohoto talentu stříbra pozemek z královské půdy na kypré lučině v oblasti Alampriata...

Pozn.: Nápis je záznamem o dohodě obce Edalia s rodinou lékaře Onásila a jeho bratry; ti byli vyzváni, aby bezplatně ošetřovali místní občany za obléhání města Peršany (a Foiničany z kyprského Kitia), přičemž se obec Edalion a král Stásikypros později pro ně domluvili na odměně ve výši jednoho talentu stříbra, příp. na darování královského pozemku.

Jaz.: 1. κὰς = „a“; Φιλοκύπρῳν = -κύπρῳ- + ν (gen. sg. o-kmenů); 2. ἄνωγον „vyzvali“ (3. os. pl. od perf. ἄνωγα); 3. ἰηατέραν (ak. sg. od ἰατήρ = ἰατρός „lékař“); τὸς κασιγνέτος (ak. pl. „bratry“) = τοὺς κασιγνήτους; ἰκμαμένος (ak. pl., partic. perf. od ἰκμάω „zraněné“) = att. ἰκμαμένους; 4. ἄνευ μισθῶν (gen. sg.) = ἄνευ μισθοῦ „bez nároku na mzdu“; παι = att. πηι „nějak, asi“; εὐφρετάσατῳ = -σατῳ „rozhodl se“ (aor. k ῥήτρα „usnesení“); πτόλις = πόλις; 5. τᾶ ὑχέρῳν (gen. sg. fem.) = att. τᾶς ὑχίρου, srov. att. τὸ ἐπίχειρον „příplatek do ruky, spropitné“; δοφέναι (inf.) = att. δοῦναι; 6. δυφάνοι (opt. prez.) od δυφάνω = δίδωμι „dávám“; νῦ (částice); 8. ἀπὺ τᾶι ζᾶι (dat.) = att. ἀπὸ τῆς γῆς (gen. sg.); ἰ(ν) τῷ ῥῶνι = ἐν τοῖ οἰκῶνι (dat. sg.) od οἰκῶν „(pohraniční) oblast“.

1

2

Obr. 27. Bronzová deska z Edalia, cca 450 př. Kr.; 1 – originál, 2 – faksimile.

59. CYP *Datace a lokalita:* V. stol. př. Kr., Kúrion

Popis: dedikace na bázi sochy (4 ř.)

Bibliografie: GDI 45, Schwyzer 682, 12; Egea 50, 2; ^[M]Masson 1961, 181

a-ri-si-to-ko-ne-to-o-na-si-ja | u-e-u-ka-sa-me-no-se-pe-ri-pa | i-ti-to-i-pe-re-se-
u-ta-i-u-ne-te | ke-[i-tu-ka-i]

Ἀριστόχων τῷ Ὀνασίῃ|υ· εὐξάμενος περὶ πα|ιδὶ τῷ Περσεύται ὑνέθε|κε
[i(v) τύχαι].

Aristóchón, syn Onásiũv, s prosbou za syna, věnoval (toto) Perseutovi v příslibu (dobrého) pořízení.

60. CYP *Datace a lokalita:* IV. stol. př. Kr., Tamasos

Popis: dedikace na bázi sochy (5 ř.)

Bibliografie: Schwyzer 682, 15; ^[M]Masson 1961, 215; Egea 50, 4

Nápis se skládá ze dvou částí:

- z foinického nápisu obsahujícího šestiřádkovou dedikaci osoby jménem *mn̄hm*, tj. Menahem, adresovanou foinickému božstvu Reshef *ʾljjt* (viz Masson, l. c.) a
- z řeckého nápisu s odpovídajícím věnováním Foiničana jménem Mnásés (viz opět Masson, l. c.), adresovaným řeckému božstvu Apollónu zvanému Ἐλεΐ-
τας a majícím následující podobu:

to-na-ti-ri-a-ta-ne · to-nu · e-to-ke-ne | ka-se · o-ne-te-ke-ne · ma-na-se-se | o-no-
me-ni-o-ne · to-i-ti-o-i | to-i-a-pe-i-lo-ni · to-i-e-le-i | ta-i · i-tu-ka-i

Τὸν ἄ(v)δριά(v)ταν τόν(v)υ ἔδῳκεν | κὰς ὀνέθεκεν Μνάσῃς |
ὁ Νῶμῆνιον τῷ θιῶι | τῷ Ἀπειλῶνι τῷ Ἐλεΐ|ται ἰ(v) τύχαι.

Tuto sochu daroval a věnoval Mnásés, syn Nóméniũv, bohu Apollónovi jménem Eleitás v naději na (dobré) pořízení.

61. CYP *Datace a lokalita:* 388 př. Kr., Edalion

Popis: dedikace na bázi sochy (4 ř.)

Bibliografie: GDI 59; SEG VI 821; Schwyzer 680; ^[M]Masson 1961, 220; Egea
53

Nápis se opět skládá ze dvou částí:

- foinické,
- řecké v následujícím znění:

[— — ^{10?} — —]-i · pa-si-le-vo-se · mi-li-ki-ja-to-no-se · ke-ti-o-ne · ka-e-ta-li-o-ne ·
pa-si-le-u | [— — ^{7?} — —]-me-na-ne · to-pe-pa-me-ro-ne · ne-vo-so-ta-ta-se ·

to-na-ti-ri-ja-ta-ne · to-te-ka-te-se-ta-se · o-va-na-xe | [- – ^{6?} – –] -o-a-pi-ti-mi-li-ko-ne · to-a-po-lo-ni · to-a-mu-ko-lo-i · a-po-i-vo-i · ta-se · e-u-ko-la-se | [e]-pe-tu-ke · i-tu-ka-i · a-za?-ta-i

[Τῷ τετάρτῳ φέτε] βασιλεῦς Μιλκιάθωνος, Κετίων κα(ς) Ἐδαλίῳν βασιλεύ[φο(ν)τος, τῶν ἐπαγο]μενῶν τῷ πε(μ)παμέρῳν νεφροστάτας, τὸν ἀ(ν)δριά(ν)ταν τό(ν)δε κατέστασε ὁ φάναξ | [Βααλρῶμος] ὁ Ἀβδιμῖλκῳν τῷ Ἀπόλ(λ)ῳνι τῷ Ἀμύκλῳι, ἀφ' ὅι φοι τῆς εὐχῳλῶς | [ἐ]πέτυχε· ἰ(ν) τύχαι ἀζα(?)θαῖ.

(Ve čtvrtém roce) kralování krále Milkijatóna v Ketiu a v Edaliu, v poslední den vsunutého (?) pětidenního období, věnoval král (Baalram), syn Abdimilkův, tuto sochu Apollónovi Amyklejskému, od něhož se mu dostalo příslibu příznivého pořízení.

Jaz.: 2. πεμπαμέρῳν = att. πεντημέρου; 3. ἀφ' ὅι = ἀφ' οὗ; φοι (dat. sg. osobního zájmena 3. os. singuláru); 4. ἀζατῶι = ἀγαθῆ.

62. CYP *Datace a lokalita:* IV. stol. př. Kr., Kúrion

Popis: votivní nápis (3 ř.)

Bibliografie: Schwyzer 682, 14; ^[1]Masson 1961, 182; Bartoněk 2009, p. 63

Obr. 28. Votivní nápis z Kúria (4. stol. př. Kr.) ve znění alfabetském (a, b) i slabičném (c).

a) Δήμητρι καὶ Κόρηι εὐχὴν

b) Ἐλλοοικος Ποτεισιος ἀνέθηκε.

c) ta-ma-ti-ri · ka-se · ko-ra-i · e-lo-vo-i-ko-se · po-te-si-o-se · a-ne-te-ke · i-tu-ka-i
= Δάματρι κας Κόραι Ἐλ(λ)όφοικος Ποτήσιος ἀνέθηκε ἰ(ν) τύχαι.

a) Dámátře a Koře zaslíbený dar (ak. plur.)

b) Ellooikos Potésios věnoval

c) Dámátře a Koře Ellowoikos Potésios věnoval k (dobrému) pořízení.

3.2.2. Pamfýlština

Pamfýlština je řecký dialekt s ne zcela průhledným původem. Bývá přiřazován – vzhledem ke své vzdálené topografické poloze na jižním pobřeží Malé Asie – k arkado-kyperské nářeční skupině, ale má i některé rysy dórské (např. nemá slovesnou koncovku 3. os. sg. a pl. změněnu v asibilované -σι), resp. aiolské (-αισι, -οισι v dat. pl.), a jeví i stopy určitého specifického ovlivňování z dórské Kréty. Tuto jazykovou pestrost naznačuje už sám název Pamfýlie; srov. attické slovní spojení *πασαι φυλαί* „všechny kmeny“. Dialekt je doložen až od 4. stol. př. Kr. a je prost literárních dokladů.

A. Rysy obecně arkado-kypersko-pamfýlské (viz Arkado-kyperština, sub A)

B. Rysy společné s dalšími dialekty (viz Arkado-kyperština, sub B)

C. Rysy specificky (nebo téměř specificky) pamfýlské (s určitými přesahy do jiných dialektů)

1. Drobné změny v konsonantismu: např. τ namísto θ ve slovech jako pamf. ἄτροπος = att. ἄνθρωπος, Πύτιος = Πύθιος, dále různé metateze, jako Ἀφορδίσιος = Αφορ- (viz i níže sub C 10), ale i περτ' = att. πρὸς aj.;
2. pamfýlská grafika *διιά*, naznačující přechodovou, tj. konsonantickou *j*-ovou výslovnost mezi *i* a *a*; srov. *i* předposlední slabiku zmíněného vlastního jména Ἀφορδίσιος (obdobu nacházíme i v kyp. ἰατῆραν);
3. *ντ* se mění v *νδ*, nazála se však nezačíná (a plně se asi ani nevyslovovala); viz např. pamf. πέδε = att. πέντε nebo konj. ἐξ-άγωδι < ἐξ-άγωντι; srov. i pamf. silný imper. ὄδου = att. ὄντων „buďtež“, viz níže sub C 9, 14, 15;
4. *φίκατι* (s písmenem φ jen v pamf.!) = att. εἴκοσι; ale *φίκατι* s bilabiálním *w* je doloženo v boiót., thess. a v několika západořeckých dialektech;
5. v pamfýlštině se zachovalo i zmíněné bilabiální *w*, bylo tu zachycované jednak znakem *ϕ* (digamma), jednak znakem *ι*, užívaným v druhé složce *u*-ových dvojhlásek *αυ*, *ευ* (v arkadštině naopak tento znak sloužil k označení zvláštní sykavky /viz výše kapitolu Arkado-kyperština, str. 63, sub A 4/);
6. zdůrazňovací částice *νι* (podobně jako *i* v ark. a boiót.);
7. grafika *μηιιάλ(αν)* = att. μεγάλην (s oslabenou artikulací souhlásky *g*; srov. i ark. toponymum Φιάλεια místo Φιγάλεια a boiótské zájmeno ἰω(v) místo ἔγων „já“);
8. změna *d > r*: např. Ὀροφατίραϕ = Ὀροφατιδιάο;
9. nazála *n* se vynechává před souhláskou: např. ἀτρώποισι = att. ἀνθρώποις; πέδε = att. πέντε (viz výše sub C 3);
10. afaresis (odsunutí) počáteční samohlásky *a*-: viz pamf. Φορδισις Ἀφορδίσιος (*sic!*) (srov. výše sub C 1); podobně i výraz *poloniu*, utvořený od vlastního jména Ἀπολλώνιος a doložený na řecko-sidetském dvojjazyčném nápisu ze Sidé;
11. souhlásky *-v* na konci slova často odpadá, srov. např. πόλι v ak. sg.;

12. dat. pl. 1. a 2. dekl. končí na -αισι, -οισι: např. ἄφταῖσι = att. αὐταῖς;
13. dat. pl. konsonantických kmenů -εσσι (jako v aiolských dialektech, v tzv. severozápadních nářečích a v élejštině);
14. v slovesné příponě 3. os. pl. je zachováno starší -τι (tak jako v západořeckých dialektech a v thess.-boiót.); srov. i ἐξάγωδι = att. ἐξάγωντι (viz výše sub C 3);
15. silný imperativ akt. na -ντων, resp. > -δν (viz např. ὄδν = att. ὄντων „bud'tež!“ /srov. výše rovněž sub C 3/); srov. i lesb. a rhod. -ντων (zde asi v rámci společné isoglosy s pamfýlštinou);
16. doložena je jak předložka ἰν (psána je i jako ἰ) = att. ἐν, tak i její varianta ἰς, vzniklá z *ἰνς = att. εἰς;
17. předložka ἐξ + dat. (jako v ark.-kyp.);
18. Ἀπέλλων = att. Ἀπόλλων (forma specificky pamfýlská; ale i kyp. má podobný tvar, totiž Ἀπείλων);
19. κα (běžně i v západořeck. nářečích a v boiót.) = att. ἄν;
20. thematické tvoření sigmatického aoristu (např. ἐβῶλάσεν);
21. ἡιαρός jako v západořeckých dialektech a v boiótštině.

Obecně: Rovněž pamfýlština byla v kontaktu s jazyky maloasijského pobřeží a přilehlého vnitrozemí. Vedle rysů arkado-kyperských a lesbických jsou v ní však zároveň i zřetelné rysy dórské (mj. krétské). – O pamfýlštině srov. Metri, P. 1954; Brixhe, C. 1976, 1996b; Brixhe, C. – Tekoğlu, R. 2000.

NÁPISNÝ DOKLAD

63. PAM *Datace a lokalita:* IV. stol. př. Kr., Silyon

Popis: dar občana Mana (1.–8. z 35 ř.)

Bibliografie: Schwyzer 686; Duhoux 1983, 66; [Ⓜ]Egea 54

- Σὺ Διφίῳ καὶ ἡιαροῖσι Μάνῃ[ς.] Ὡ ἀνῆλε Σελυμ[ι]ιυς [..] ΙΑ.Α
 Ϝῖλιος ὕπαρ καὶ ἀνίας ὄσα περ(ι)ί[στα-] | τυι ΟΙΚ[...].ΙΣ[...].ΤΥ καὶ
 Σελυμιῶς ΠΑ.ΙΠΑ[-]ΠΙ[...]. | ΙΣΑΠΑ κεκραμένῶς, ἐξ ἐ[πι]τερία ἰς
 5 πόλιν [Α ?.....] || διὰ πέδε καὶ δέκα Ϝέτ[ι]ια, πόλι μῆε[ι]άλα [...]ΔΙ ?
 | ΟΣΑ καὶ τιμάφεσά πῶς ἄβατι ἀφιέναι κα[θ] ἰλα[σμὺ] | ἀτροποισι
 περτ' ἠερένι ἀπταῖσι ἐ σταῖσ[ι ...] | ἐβῶλάσεν ἀδροῖῶνα
 καταστάσ[αι ...].

S pomocí D. a H. (tj. Velké Matky a Korybantů) vynášel Manés ze Silya opatření proti nouzi a pohromám, které postihly domy? silyjských občanů, zcela zdeptaných starostmi o město... v průběhu patnácti let..., město veliké a hodné úcty?, a aby je osvobodil od pohrom cestou usmíření mezi občany a mladou generací? ... rozhodl se zřídit pánský klub?.

Pozn.: Nápís je značně porušen a v jednotlivostech obtížně srozumitelný. Jeho obsahový smysl směřuje ke generačnímu usmíření obyvatelů Silya.

Jaz.: 1. ἀνῆλε = att. -εἶλε „vynašel“; Σελυμῖος = -ιος; 4. κεκραμένως (ak. pl., partic. perf. pas. od κείρω „střihám, ničím, deptám“); 5. πέδε καὶ δέκα φέτια = πένδε καὶ δέκα φέτια = att. πέντε καὶ δέκα ἔτη „15 let“; 6. ἰλασμὺ = att. ἰλασμόν (ak. sg.) „smíření“; (*konec sedmého řádku je volně přeložen, určitě se tam hovoří o „mladé“ generaci*); 8. ἐβῶ-λάσετυ (3. os. sg. ind. aor. od slovesa βῶλάομαι „rozhoduji se“, odvozeného od subst. βῶλά, βωλά, βουλή „vůle“); ἀδριῶνα = att. ἀνδρεῶνα (ak. sg.) „mužský příbytek“.